

Financiële positie MBO-scholen: Sector laat stabiel beeld zien

Inzichten uit de financiële benchmark MBO

Sectorresultaten verslagjaar 2016

Oktober 2017

DAF

DAF

DAF

95 160 411

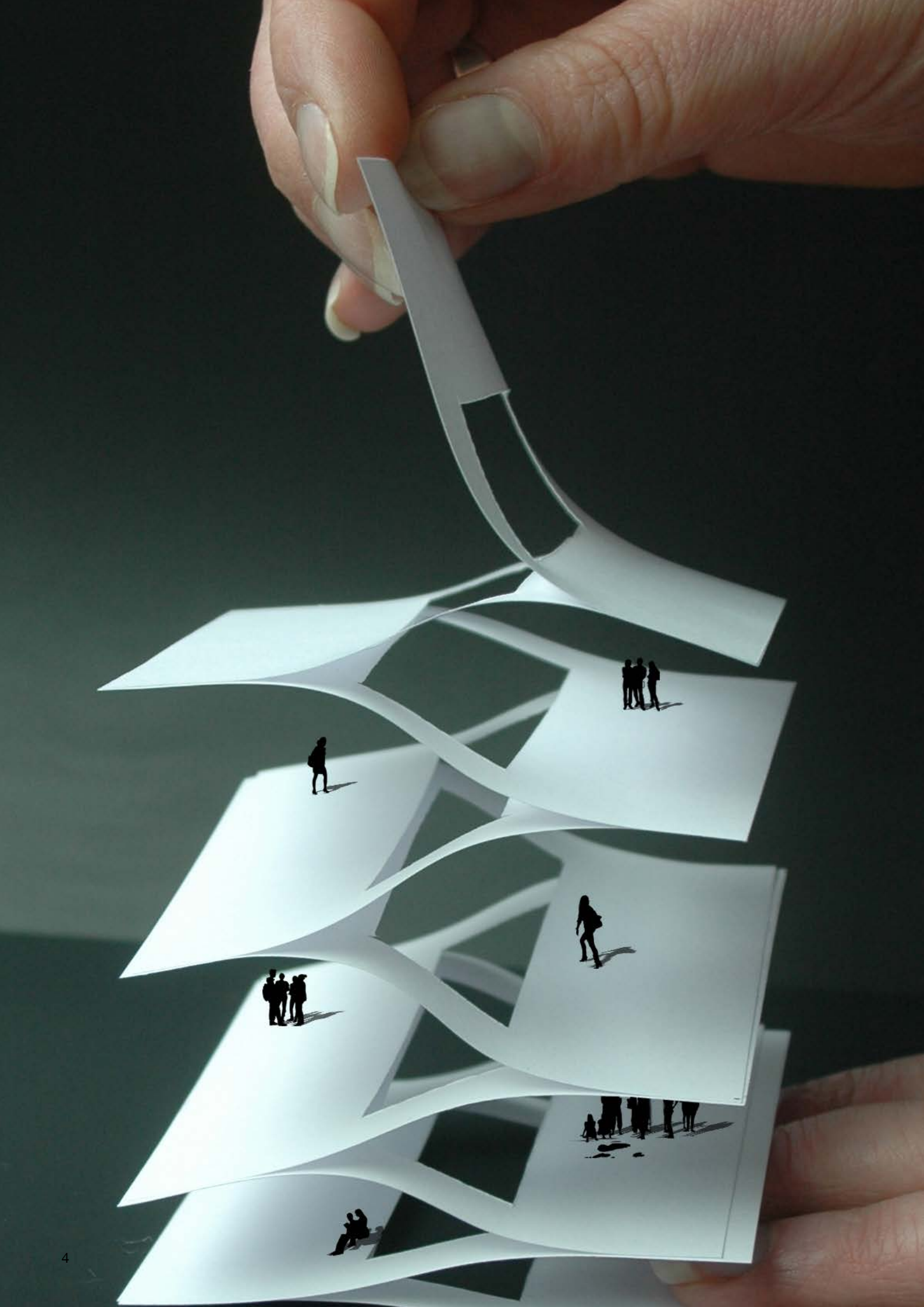
BROTEC LINCOLN

WITH

Inhoud

Vooraf	5
Samenvatting	6
Financiële kengetallen sector	
Rentabiliteit 2016 na incidentele piek in 2015 terug op niveau 2014: 1,1%	8
Aantal scholen met negatief rendement fors gestegen	9
Trend licht stijgende solvabiliteit in 2016 voortgezet	10
Liquiditeit opnieuw iets gestegen, aantal scholen met te lage liquiditeit gedaald	11
Nadere analyse financiële kengetallen	
Combinatie van financiële kengetallen biedt genuanceerder inzicht	13
Kengetallen naar type school: verschillen verdwijnen	14
Financiële kengetallen naar omvang school: afnemende verschillen	15
Kosten en baten	
Aantal studenten na daling weer licht gestegen, vooral in de BBL	18
Baten in 2016 gestegen	19
Aandeel onderwijspersoneel opnieuw toegenomen	20
Ondanks toename aantal studenten iets meer personeel per student ingezet	21
Salariskosten per fte in loondienst gestegen	22
Huisvestingskosten per m ² licht gedaald	23
ICT-kosten gemiddeld 4,8% van de totale kosten	24
Bijlagen	
Bijlage A: Begripsomschrijvingen en aantal deelnemers aan financiële benchmark	26
Bijlage B: Onderzoeksverantwoording	27
Bijlage C: Financiële positionering mbo-scholen	28

In deze rapportage worden de resultaten gepresenteerd van de financiële benchmark die de MBO Raad voor de twaalfde achtereenvolgende keer heeft uitgevoerd. De financiële benchmark is een van de onderdelen van de Benchmark middelbaar beroepsonderwijs, die naast de financiële resultaten ook het studiesucces, de mening van de studenten over het onderwijs en de mening van medewerkers over hun werkgever laat zien. De inzichten uit de benchmark stellen de scholen in staat zich met andere scholen te vergelijken en zich te verbeteren. Meer informatie vindt u op www.mborraad.nl.

In 2016 namen 64 van de in totaal 65 mbo-scholen aan de benchmark deel. STC-Group heeft als enige mbo-school afgezien van deelname.

Het gemiddelde beeld dat uit de financiële benchmark naar voren komt, is dat van een sector die – na een eenmalig hogere rentabiliteit in 2015, veroorzaakt door het laat in het jaar beschikbaar komen van kwaliteitsmiddelen - een bescheiden rendement maakt bij een solide financiële positie: in 2016 bedraagt het rendement 1,1% en zijn de solvabiliteit en liquiditeit voldoende om aan financiële verplichtingen te voldoen.

Bij dit algemene beeld passen twee opmerkingen.

In de eerste plaats is het gemiddelde sectorbeeld niet per definitie ook het beeld van individuele scholen. Door onder meer de wijze waarop de rijksbijdrage over de scholen wordt verdeeld en door regiogebonden verschillen is, de spreiding van de resultaten over de scholen soms fors. De sector laat een stabiele, solide financiële positie zien en tegelijkertijd zijn er wel degelijk scholen die het financieel moeilijk hebben.

In de tweede plaats dient de sector zich voor te bereiden op de verwachte daling van het aantal studenten in het mbo. De referentieraming van het ministerie van OCW voorziet vanaf 2019 een constante daling. Gemiddeld zal deze naar verwachting circa 15% bedragen, maar de regionale verschillen zijn groot. Er zijn regio's waar een daling met tientallen procenten wordt verwacht, waarvan de krimp inmiddels al is ingezet. Het is dus zaak voor de sector om te zorgen voor financiële flexibiliteit, zodat tijdig op deze ontwikkeling kan worden ingespeeld. In een sector waar een zeer groot deel van de middelen wordt ingezet voor huisvesting en vast personeel vergt een aanpassing vaak een doorlooptijd van meerdere jaren. Daar komt bij dat in de afgelopen jaren niet zelden incidentele middelen voor de sector beschikbaar zijn gekomen, die er mede voor hebben gezorgd dat de sector financieel het hoofd boven water kon houden. Op voorhand kan er niet van worden uitgegaan dat ook de komende jaren geregeld incidentele middelen beschikbaar komen. Bovendien is een belangrijk deel van de extra middelen 'prestatie afhankelijk'. Niet alle mbo-scholen slagen er in dezelfde mate in om de prestatie afhankelijke middelen daadwerkelijk te verzilveren.

Samenvatting

In 2016 behalen de mbo-scholen een gemiddeld financieel resultaat van 1,1% (percentage van de totale baten). Dit is een daling ten opzichte van 2015, toen het resultaat 4,1% bedroeg, maar daarbij moet worden bedacht dat pas laat in 2015 duidelijk werd hoe hoog het bedrag aan extra (kwaliteits)middelen zou zijn. Dat gold ook voor enkele andere subsidies. De scholen hebben deze bedragen in 2015 slechts gedeeltelijk kunnen besteden. De rentabiliteit in 2016 ligt in lijn met die van de jaren vóór 2015.

De daling van de rentabiliteit in 2016 is ook terug te zien in het aantal scholen dat in 2016 een negatief financieel resultaat heeft behaald: vierentwintig scholen (37,5%) in 2016 tegen 7 (10,9%) in 2015. Vier scholen hebben twee jaren achtereen verlies gemaakt.

Een negatieve rentabiliteit hoeft niet direct een probleem te zijn. De financiële positie van de sector is gemiddeld solide. De solvabiliteit – de mogelijkheid te voldoen aan langetermijnverplichtingen – is opnieuw licht gestegen, dit jaar van 53,6% naar 54,9%. Dat betekent sectorbreed een solvabiliteit die voldoende hoog is om tegenslagen op te vangen. De gemiddelde liquiditeit – mogelijkheid te voldoen aan kortetermijnverplichtingen – is eveneens gestegen: van 1,5 naar 1,6. Daarmee is de sector gemiddeld in staat om aan de kortlopende verplichtingen te voldoen.

De sector is er met een dalende rentabiliteit in geslaagd om ook in 2016 het aandeel kosten voor het onderwijzend en direct onderwijsondersteunend personeel op peil te houden. De formatie onderwijzend en direct onderwijsondersteunend personeel is met 2,8% gegroeid.

De huisvestingslasten per vierkante meter zijn gedaald van € 125 naar € 122. De ICT-kosten zijn nauwelijks gewijzigd.

Het aantal studenten is na een daling in 2015 weer gestegen. In absolute zin bedraagt de stijging 0,86%. Uitgedrukt in gewogen studenten – een weging toegepast voor voltijd- en deeltijdstudenten – bedraagt de stijging 0,74%.

In 2016 is iets meer onderwijzend personeel per student ingezet: 1 fte per 15,2 gewogen studenten tegen 1 per 15,3.

Tabel 1: Samenvatting kengetallen

Kengetal	2015	2016	Mutatie
Rentabiliteit	4,1%	1,1%	-3,0 procentpunt
Aantal scholen met negatief rendement	10,9%	37,5%	26,6 procentpunt
Solvabiliteit	53,6%	54,9%	1,3 procentpunt
Liquiditeit	1,54	1,62	0,08
Aandeel onderwijzend plus direct onderwijsondersteunend personeel in personeelslasten	83,1%	83,1%	0,0%
Rijksbijdrage	€ 3.765.627.666	€ 3.850.505.189	€ 84.877.522
Aantal studenten gewogen voor leerweg	423.641	426.793	3.153
Aantal gewogen studenten per fte onderwijzend personeel	15,3	15,2	-0,1

Bron: Benchmark MBO 2015 en 2016

Financiële kengetallen sector

Rentabiliteit: van 4,1% naar 1,1%

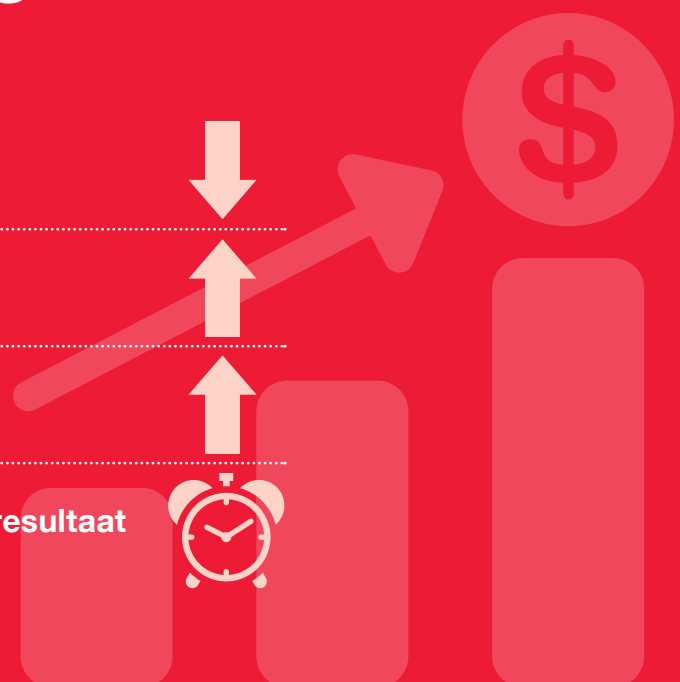
Solvabiliteit: van 53,6% naar 54,9%

Liquiditeit: van 1,54 naar 1,62

Vier scholen met tweejarig negatief resultaat

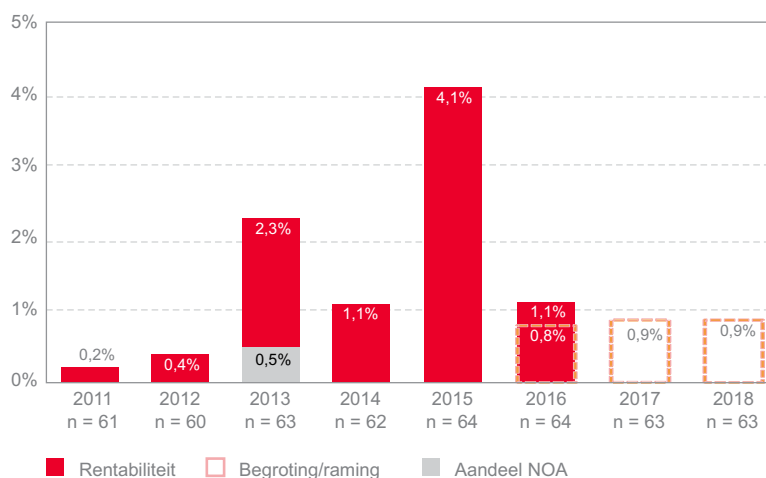
Rentabiliteit 2016 na incidentele piek in 2015 terug op niveau 2014: 1,1%

De rentabiliteit - het resultaat ten opzichte van de totale baten - van de mbo-scholen bedraagt in 2016 1,1%. Dat is exact gelijk aan de rentabiliteit in 2014. In 2015 was er sprake van een eenmalige piek (4,1%) doordat pas laat in het jaar bekend werd hoeveel kwaliteitsgelden en hoeveel Randstadmixsubsidies beschikbaar zouden komen. Daardoor hebben lang niet alle scholen het geld in 2015 (volledig) kunnen besteden. De rentabiliteit van 2016 past in het langjarig beeld en is bescheiden te noemen. In samenhang met de solvabiliteit en liquiditeit is er in de sector gemiddeld sprake van een solide financiële positie.

De scholen hadden voor 2016 een rentabiliteit van 0,8% begroot, iets beneden de werkelijke rentabiliteit dus. Dit is niet ongebruikelijk: de rentabiliteitsramingen in het mbo zijn meestal voorzichtig te noemen. Voor 2017 en voor 2018 wordt een resultaat begroot van 0,9% van de totale baten. Van de achtentwintig scholen die een begroot resultaat hebben doorgegeven, hebben in 2016 vier scholen een resultaat behaald dat 5% of meer hoger was dan begroot, en twee een resultaat dat 5% of meer lager was dan begroot.

In figuur 2 is de rentabiliteit van alle scholen weergegeven. In de figuur valt de hoge rentabiliteit rechts in de figuur op. Dit is ROC Leiden, dat in 2016 een eenmalige donatie ontving om de financiële situatie op orde te krijgen. De middelen zijn in één keer beschikbaar gesteld, maar worden gespreid over 2016 en volgende jaren ingezet. Dit verklaart de hoge rentabiliteit. Als naast deze uitschieter ook de uitschieter met de hoge negatieve rentabiliteit buiten beschouwing wordt gelaten, varieert de rentabiliteit tussen -5,7% en 12,3% (2015: tussen -10,6% en 17,6%). De verschillen tussen de scholen zijn in 2016 afgenomen.

Figuur 1: Ontwikkeling rentabiliteit 2011 – 2016 en begrote rentabiliteit 2017 en 2018

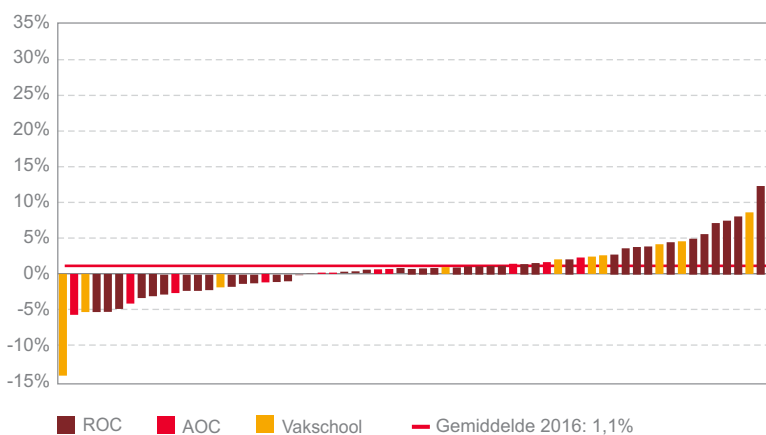
Bron: Benchmark MBO 2011 tot en met 2016

Tabel 2: Verschil gerealiseerde en begrote rentabiliteit 2016

	Aantal instellingen 2016	Percentage instellingen 2016
Meer dan 5 procentpunt hoger dan begroot	4	6,9%
2,5 tot 5 procentpunt hoger dan begroot	7	12,1%
1 tot 2,5 procentpunt hoger dan begroot	5	8,6%
0 tot 1 procentpunt hoger dan begroot	11	19,0%
0 tot 1 procentpunt lager dan begroot	14	24,1%
1 tot 2,5 procentpunt lager dan begroot	11	19,0%
2,5 tot 5 procentpunt lager dan begroot	4	6,9%
Meer dan 5 procentpunt lager dan begroot	2	3,4%
Totaal	58	100%

Bron: Benchmark MBO 2016

Figuur 2: Rentabiliteit per school 2016

n = 64

Bron: Benchmark MBO 2016

Aantal scholen met negatief rendement fors gestegen

Ruim een derde van de mbo-scholen heeft in 2016 een negatief rendement behaald. Vaak slechts een gering negatief resultaat, zoals figuur 2 liet zien, en gemiddeld -3%. In 2015 was door de eenmalige piek in het rendement het aantal scholen (zeven scholen) met een negatief rendement het laagst in zes jaar. Dat het aantal scholen met een negatieve rentabiliteit in 2016 groter zou zijn dan in 2015, was te verwachten gezien de piek in de rentabiliteit van 2015. Echter: het aantal scholen met negatieve rentabiliteit is ook veel hoger dan in 2014. Een negatieve rentabiliteit kan het gevolg zijn van bewust beleid zoals investeringen, maar kan ook wijzen op financiële problematiek. In elk geval eisen de banken vaak een positief rendement en hanteert ook het ministerie van OCW een signaleringsgrens van 0% rentabiliteit.

Het aantal scholen met een meerjarig negatief resultaat is in 2016 eveneens gestegen. Er zijn nu vier scholen die twee jaar achtereenvolgens verlies maken. Eén daarvan lijdt nu vier jaar achtereenvolgens verlies.

Uitgedrukt in euro's bedraagt het positieve resultaat van de sector over 2016 € 77,1 miljoen. Lager dan de € 178,4 miljoen uit 2015 en hoger dan 2014. Over de jaren heen, zie tabel 6, vertoont het sectorresultaat aanzienlijke schommelingen.

Het resultaat in 2016 is opgebouwd uit € 118,1 miljoen positief resultaat en € 40,9 miljoen negatief resultaat.

Tabel 3: Negatieve rentabiliteit 2011 – 2016

Jaar	Scholen met negatieve rentabiliteit			Totaal aantal scholen
	Aantal scholen	Gemiddelde rentabiliteit	Percentage scholen	
2016	24	-3,0%	37,5%	64
2015	7	-2,6%	10,9%	64
2014	11	-8,3%	17,7%	62
2013	12	-3,9%	19,0%	63
2012	21	-4,1%	35,0%	60
2011	22	-4,3%	36,1%	61

Bron: Benchmark MBO 2011 – 2016

Tabel 4: Meerjarig negatieve rentabiliteit 2011-2016

Jaar	Scholen met negatieve rentabiliteit			Totaal aantal scholen
	Aantal scholen	Gemiddelde rentabiliteit	Percentage scholen	
2015 en 2016	4	-2,3%	6,3%	64
2014 t/m 2016	2	-2,0%	3,2%	62
2013 t/m 2016	1	-1,2%	1,6%	62
2012 t/m 2016	1	-1,2%	1,6%	62
2011 t/m 2016	0	N.v.t.	0,0%	56

Bron: Benchmark MBO 2011 – 2016

Tabel 5: Opbouw resultaat 2016

Resultaat	2016	Totaal aantal scholen
Totale resultaat	€ 77.133.900	64
Resultaat positief	€ 118.079.421	40
Resultaat negatief	€ -40.945.521	24

Bron: Benchmark MBO 2016

De weergegeven opbouw van het resultaat 2016 is inclusief het resultaat van ROC Leiden, dat in 2016 een eenmalige donatie ontving om de financiële situatie op orde te krijgen. De middelen zijn in één keer beschikbaar gesteld, maar worden gespreid over 2016 en volgende jaren ingezet.

Tabel 6: Omvang sectorresultaat 2011 – 2016

Jaar	Totale omvang resultaat (in miljoenen euro's)	Totaal aantal scholen
2016	€ 77,1	64
2015	€ 178,4	64
2014	€ 27,3	62
2013	€ 96,2	63
2012	€ 6,8	60
2011	-€ 37,7	61

Bron: Benchmark MBO 2011 – 2016

Trend licht stijgende solvabiliteit in 2016 voortgezet

De solvabiliteit¹ van de mbo-scholen vertoont al enige jaren een licht stijgende lijn en deze wordt in 2016 voortgezet. De solvabiliteit stijgt van 53,6% in 2015 naar 54,9% in 2016.

De solvabiliteit kent een grote spreiding – van 6,7% tot 92,6% – maar ook in vorige jaren was de spreiding groot. Er zijn in 2016 geen scholen meer met een negatieve solvabiliteit.

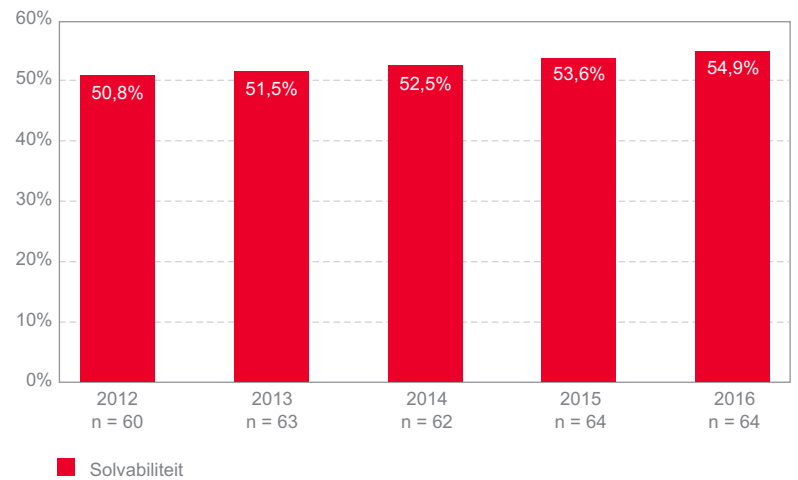
In de benchmark gebruiken we de volgende definitie van solvabiliteit: het eigen vermogen exclusief voorzieningen ten opzichte van het totale vermogen. In de figuren 6 en 7 hebben we deze definitie van solvabiliteit gebruikt om redenen van consistentie met het sectorrapport van vorige jaren. Vanaf 2017 eist de inspectie een minimum solvabiliteit van 30% in plaats van de huidige norm van 20%, hierbij gaat het om 'solvabiliteit 2', waarbij de voorzieningen worden opgeteld bij het eigen vermogen. Deze verhoging heeft op sectorniveau nauwelijks gevolgen: één school voldoet niet aan de norm van 20%, twee scholen niet aan de norm van 30%.

De sector is zich ervan bewust dat de solvabiliteit van de mbo-scholen door de lange reeks jaren van lichte groei inmiddels goed op orde is, en bij sommige scholen zelfs aan de hoge kant. Dit kan te maken hebben met een op handen zijnde investering, die dan voor een belangrijk deel uit het eigen vermogen wordt gefinancierd. De sector staat de komende jaren voor de opgave om de groei van de solvabiliteit af te toppen. Complicerende factor hierbij is dat scholen die de solvabiliteit zouden willen verlagen door het creëren van een meerjarige negatieve rentabiliteit, te maken krijgen met een toezichtskader dat dit ziet als een signaal van risicovol financieel beleid.

Het totale bedrag aan vreemd vermogen is in 2016 iets groter dan in 2015: € 1,03 miljard versus € 1,01 miljard. Het bedrag aan eigen vermogen groeit echter nog iets meer, zodat het aandeel eigen vermogen toeneemt. Over het algemeen lossen scholen leningen af als dit mogelijk is en financieren zoveel mogelijk investeringen met eigen middelen.

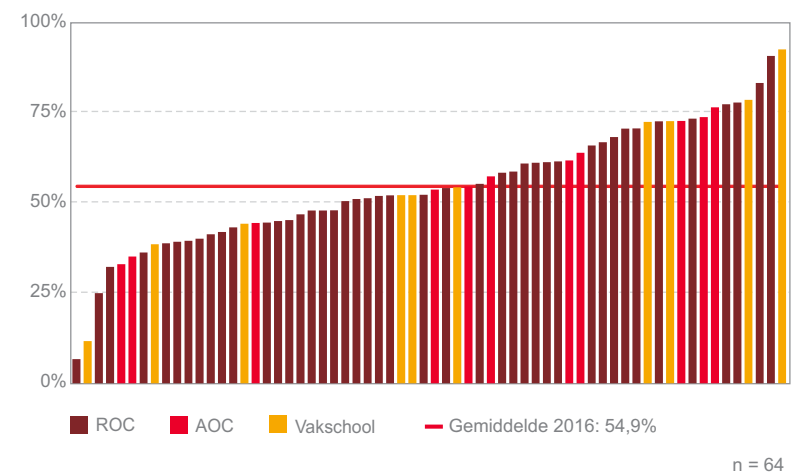
¹ Onder solvabiliteit wordt in de benchmark verstaan: het eigen vermogen exclusief voorzieningen ten opzichte van het totale vermogen. De weergegeven sectorgemiddelden betreffen een ongewogen gemiddelde.

Figuur 3: Ontwikkeling solvabiliteit 2012 – 2016

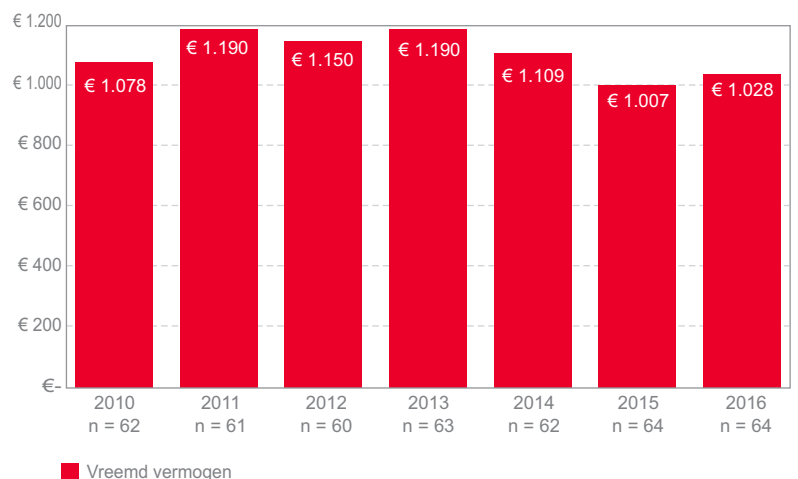
Bron: Benchmark MBO 2012 – 2016

Figuur 4: Solvabiliteit per mbo-school 2016

Bron: Benchmark MBO 2016

Figuur 5: Ontwikkeling vreemd vermogen 2010 – 2016 in miljoenen euro's

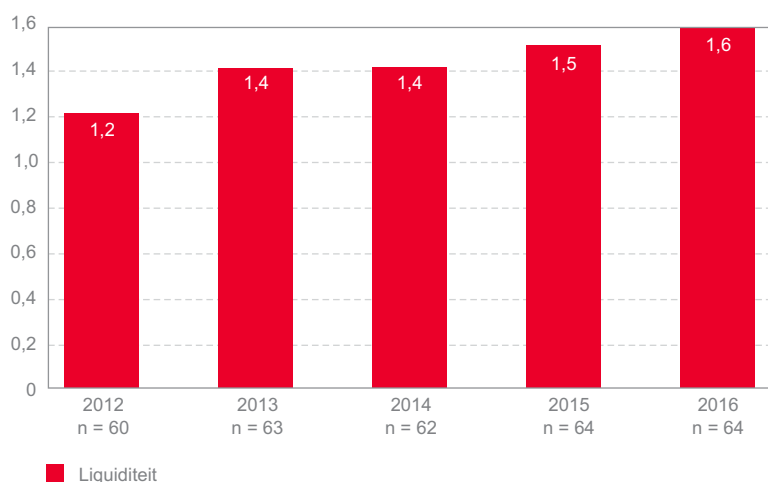
Bron: Benchmark MBO 2010 – 2016

Liquiditeit opnieuw iets gestegen, aantal scholen met te lage liquiditeit gedaald

In 2016 is de liquiditeit² verder toegenomen, en wel van 1,5 naar 1,6. Daarmee zijn de scholen gemiddeld goed in staat om aan hun kortlopende verplichtingen te voldoen.

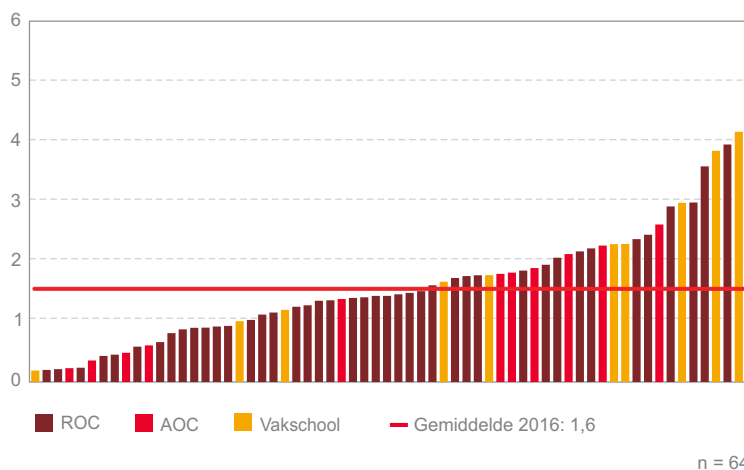
De liquiditeit varieert van 0,2 tot 4,9; een iets kleinere bandbreedte dan vorig jaar. Een liquiditeit van minder dan 1 is op zich hanteerbaar als de school scherp stuurt op de liquide middelen. Banken hanteren echter voor het verstrekken van leningen doorgaans een minimum van 0,7. In 2016 zijn er elf scholen met een liquiditeit van minder dan 0,7. In 2015 waren dat er vijftien, zodat in dit opzicht een verbetering zichtbaar is.

Figuur 6: Ontwikkeling liquiditeit 2012 – 2016

Bron: Benchmark MBO 2012 – 2016

Figuur 7: Liquiditeit per mbo-school 2016

Bron: Benchmark MBO 2016

² De liquiditeit zegt iets over de mate waarin de mbo-scholen aan hun verplichtingen op korte termijn kunnen voldoen (vlottende activa gedeeld door kortlopende schulden).

Nadere analyse financiële kengetallen

Drieënvijftig scholen vanuit meerdere
perspectieven financieel gezond

Rentabiliteit vakscholen gedaald

Omvang school lijkt niet van invloed op
rentabiliteit

Combinatie van financiële kengetallen biedt genuanceerder inzicht

Voor een goed inzicht in de financiële duurzaamheid van de sector worden in de navolgende figuur de kengetallen rentabiliteit, solvabiliteit en liquiditeit gecombineerd weergegeven. De figuur laat zien of er scholen in de gevarenszone verkeren.

Conform de vorige jaren is bij het beantwoorden van deze vraag uitgegaan van de signaleringsgrenzen die het ministerie van OCW voor de financiële kengetallen hanteert:

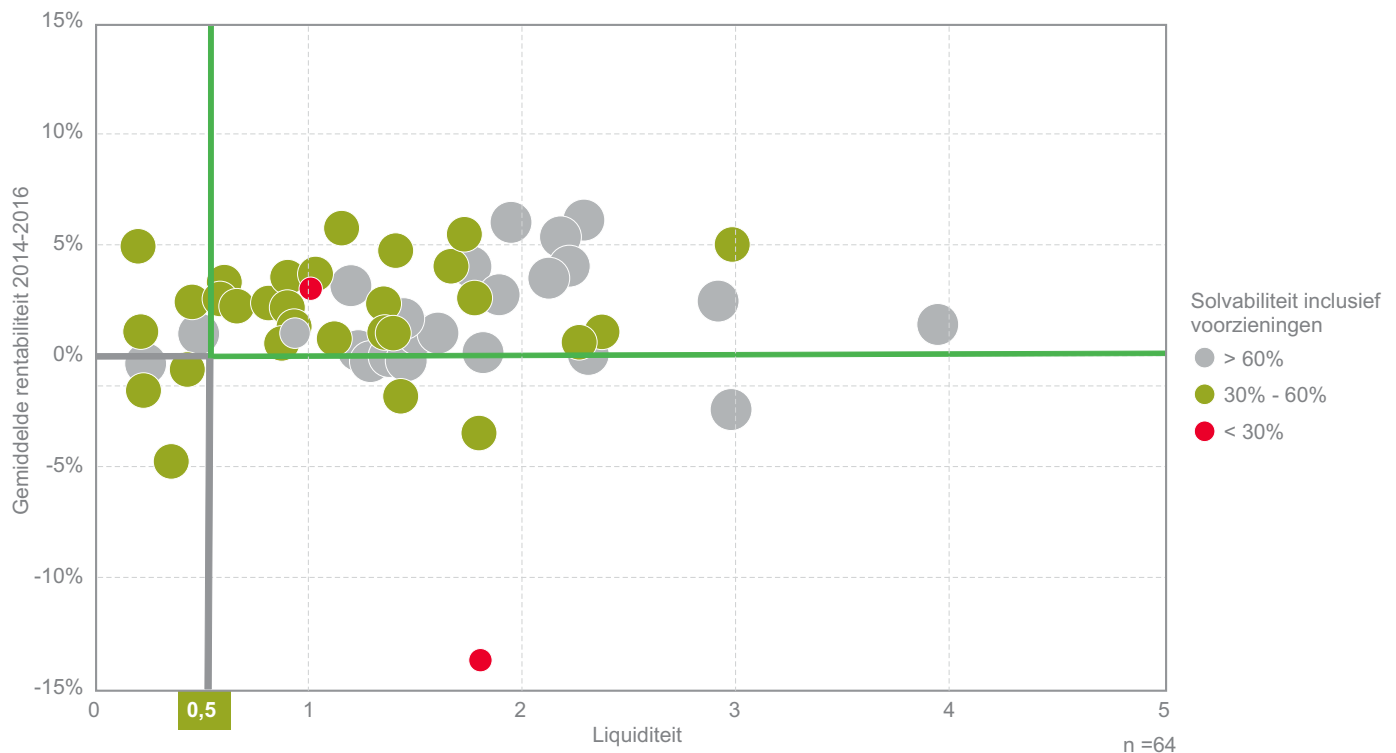
- een rentabiliteit van minimaal 0% gemiddeld over de afgelopen drie jaar (de periode van drie jaar borgt dat incidentele schommelingen het beeld niet te zeer beïnvloeden);
- een solvabiliteit *inclusief voorzieningen* (dus solvabiliteit 2) van meer dan 30%;
- een liquiditeit van minimaal 0,5, deze grens is minder streng dan de banken hanteren: 0,7.

In de figuur hieronder stelt elk vierkant een mbo-school voor. De OCW-grenzen voor de rentabiliteit en liquiditeit zijn ingetekend. De solvabiliteit is met een teken weergegeven, zie de legenda bij de figuur.

De scholen beneden de horizontale grens hebben over drie jaren gezien een negatieve rentabiliteit, de scholen links van de verticale grens een liquiditeit van minder dan 0,5.

De scholen in het groengekleurde kwadrant rechtsboven zijn vanuit de drie perspectieven rentabiliteit, solvabiliteit en liquiditeit financieel gezond, op basis van de grenzen van OCW. In 2016 zijn dat er drieënvijftig, dat is 82,8%.

Figuur 8: Financiële positionering mbo-scholen 2016 met signaleringsgrenzen OCW

Bron: Benchmark MBO 2014 - 2016

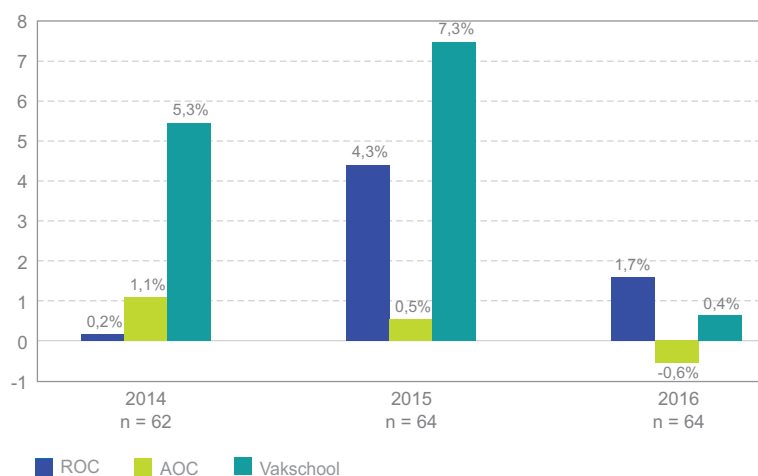
Kengetallen naar type school: verschillen verdwijnen

De daling van de rentabiliteit in 2016 is zichtbaar in alle schooltypen (ROC, AOC en vakschool), maar in verschillende mate. De rentabiliteit van de ROC's is gedaald van 4,3% naar 1,7%. De rentabiliteit van de AOC's is net als in 2015 de laagste van de drie schooltypen, maar in 2016 is er ook nog eens sprake van een gemiddeld (licht) negatieve rentabiliteit: -0,6%. De rentabiliteit van vakscholen daalt fors (van 7,3% naar 0,4%), maar dit wordt deels veroorzaakt door het fors negatieve resultaat van één vakschool. Conclusie is dat de in eerdere jaren geconstateerde verschillen tussen de schooltypen in 2016 in één keer fors zijn gereduceerd.

De solvabiliteit van de drie schooltypen groeit gestaag verder naar elkaar toe. In 2016 bedraagt de solvabiliteit van de ROC's 53,7%, en die van de AOC's en vakscholen 57,0%. Opvallend is dat de solvabiliteit van ROC's is gestegen maar die van de beide andere schooltypen juist gedaald.

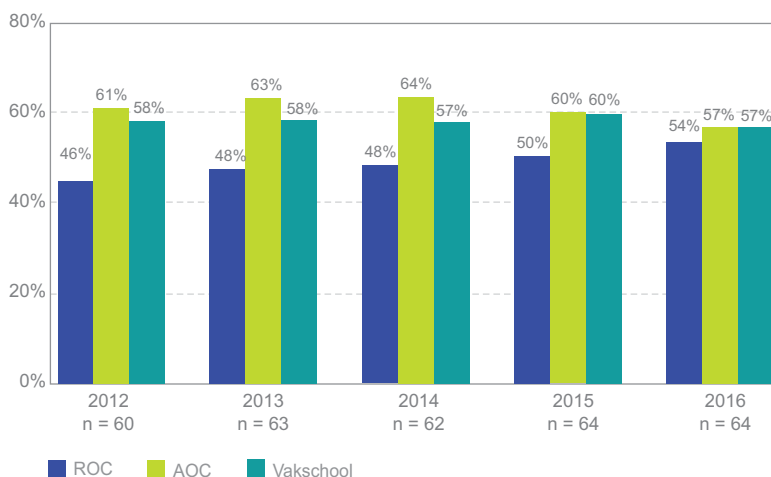
Ook de liquiditeit van de drie schooltypen groeit steeds verder naar elkaar toe. De liquiditeit van ROC's en AOC's is iets gegroeid, van vakscholen juist iets afgenomen.

Figuur 9: Rentabiliteit 2014 – 2016 per type school

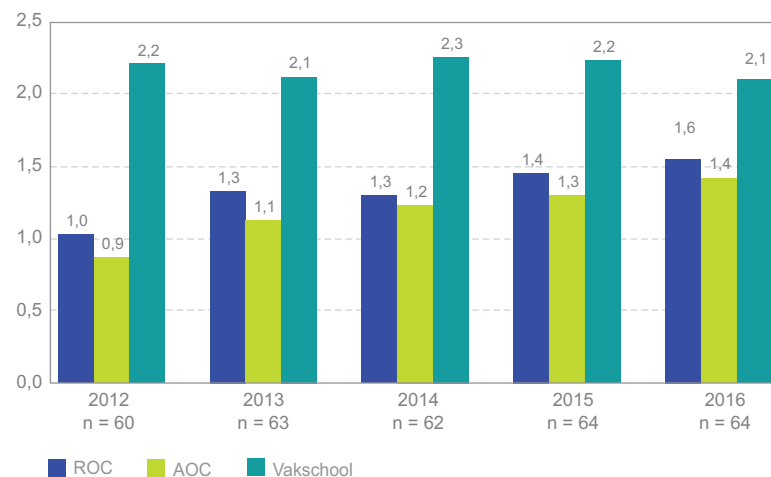
Bron: Benchmark MBO 2014 – 2016

Figuur 10: Solvabiliteit ROC's, AOC's en vakscholen 2012 – 2016

Bron: Benchmark MBO 2012 – 2016

Figuur 11: Liquiditeit ROC's, AOC's en vakscholen 2012 – 2016

Bron: Benchmark MBO 2012 – 2016

Financiële kengetallen naar omvang school: afnemende verschillen

Evenals in voorgaande jaren zijn doorsnedes van de financiële kengetallen naar omvang van de scholen gemaakt. Omdat de tot nog toe gehanteerde grenzen tussen de grootteklassen door de omzetgroei in de afgelopen jaren niet meer voldeden, zijn ten behoeve van de benchmark nieuwe grenzen gedefinieerd. Om een zuivere vergelijking te behouden, zijn in de figuren voor alle jaren de huidige grenzen gebruikt.

Figuur 12 laat zien dat de rentabiliteit in de kleinste scholen in 2016 het meest is gedaald: van 4,8% naar 0,0%. Daarmee is de rentabiliteit van kleine scholen nu het laagst van de vier grootteklassen. In voorgaande jaren was het beeld juist dat kleine scholen de rentabiliteit goed op orde hadden. Wel moet worden bedacht dat zich in de grootteklasse beneden de € 35 mln één school met een zwaar negatieve rentabiliteit bevindt. Als deze buiten beschouwing wordt gelaten, bedraagt de rentabiliteit van de kleinste scholen 0,9%, in lijn dus met die van de andere grootteklassen. Wel zijn zij nog steeds de sterkste dalers. De rentabiliteit van de scholen met een omzet tussen de € 71 mln en de € 105 mln is met 2,6% het hoogst, maar in deze groep bevindt zich één school met een zeer hoge rentabiliteit vanwege incidentele bijdragen (ROC Leiden). Zonder deze school zou de rentabiliteit in deze grootteklasse 0,7% bedragen. Een en ander leidt tot de conclusie dat de rentabiliteit in 2016 in alle grootteklassen is gedaald, en wel naar een onderling goed vergelijkbaar niveau. De grootteklasse lijkt dus niet bepalend (meer) voor de rentabiliteit.

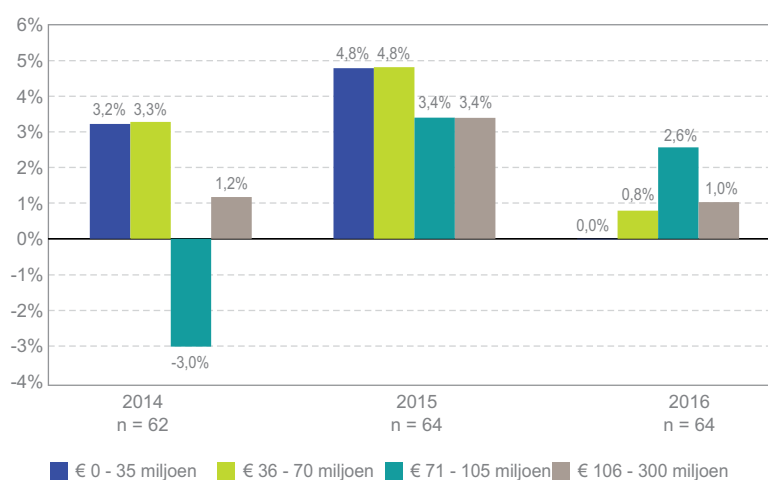
De stijging van de solvabiliteit in de sector is vooral zichtbaar in de grootteklasse tussen € 70 en € 105 miljoen; vorig jaar was in deze grootteklasse juist als enige sprake van een daling. In 2016 daalt de solvabiliteit van de kleinste scholen; deze grootteklasse heeft nu ook niet langer de hoogste solvabiliteit. De solvabiliteitsstijging van de andere twee grootteklassen is zeer beperkt.

Tabel 7.

Grootteklasse	Huidige grenzen	Oude grenzen
1	< € 35 mln	< € 30 mln
2	Tussen € 36 mln en € 70 mln	Tussen € 31 mln en € 60 mln
3	Tussen € 71 mln en € 105 mln	Tussen € 61 mln en € 90 mln
4	> € 106 mln	> € 91 mln

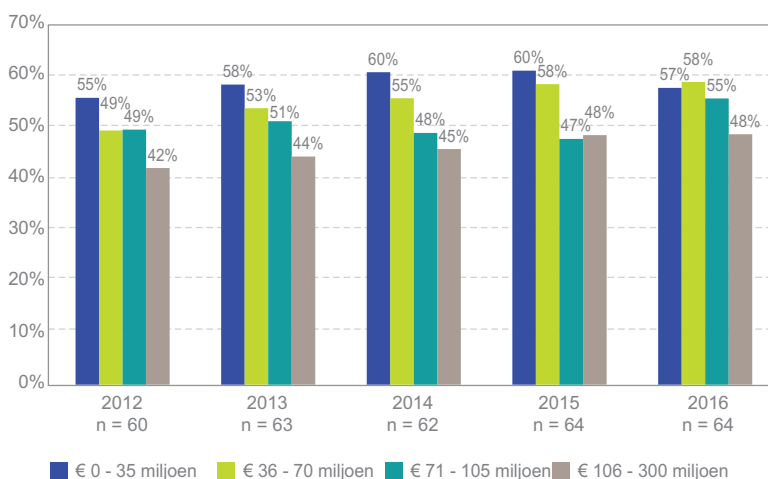
Bron: Benchmark MBO 2016

Figuur 12: Rentabiliteit per grootteklasse 2014 – 2016

Bron: Benchmark MBO 2014 – 2016

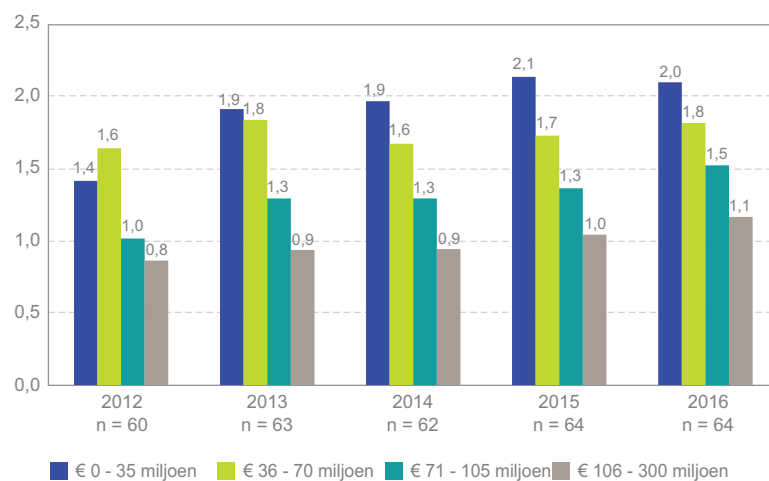
Figuur 13: Solvabiliteit per grootteklasse 2012 – 2016

Bron: Benchmark MBO 2012 – 2016

Ook voor de liquiditeit geldt dat de stijging het 'grootst' is in de grootteklasse tussen € 70 en € 105 miljoen: 0,2. Vorig jaar was in deze grootteklasse als enige sprake van een stabiele liquiditeit. De liquiditeit van de kleinste scholen is dit jaar voor het eerst gedaald, tot 2,0. Dit is nog wel steeds de hoogste liquiditeit van alle grootteklassen.

Figuur 14: Liquiditeit per grootteklasse 2012 – 2016

Bron: Benchmark MBO 2012 – 2016

Kosten en baten

Aantal gewogen studenten als basis voor bekostiging na daling nu weer licht gestegen (0,74%)

Totale baten stijgen met 1,7%

Lichte toename formatie onderwijzend en onderwijsondersteunend personeel met 2,8%

Iets meer personeel per student ingezet: 1 fte per 15,2 studenten, in 2015 1 per 15,3

Huisvestingskosten per m2 gedaald van € 125 naar € 122

Aantal studenten na daling weer licht gestegen, vooral in de BBL

Vorig jaar was een daling te zien in het aantal studenten in het mbo. De totale daling bedroeg 1,73%, en deze was vooral terug te voeren op een daling van het aantal studenten dat een beroepsbegeleidende leerweg (BBL) volgt. Dit jaar is het omgekeerde aan de orde. Het aantal studenten stijgt weer licht (met 0,86%, en deze stijging komt bijna geheel voor rekening van de BBL. Mogelijk dat de opbloeiende economie hier de oorzaak van is: de crisis heeft in de jaren hiervoor er mogelijk toe geleid dat jongeren kozen voor een voltijdsopleiding omdat zij moeilijker werk konden vinden.

Het aantal studenten dat een BOL deeltijd volgt, is conform de verwachting verder afgenomen (nog slechts 22 studenten volgden deze leerweg per 1-10-2016). Het aantal studenten in de BOL voltijd is – eveneens na een daling in 2015 – weer gestegen, zij het marginaal.

Het aantal studenten dat de basis vormt voor bekostiging (dus met een weging van BBL- en BOL-studenten), is eveneens licht gestegen: met 0,74%. In 2018 zal dit zichtbaar worden in de rijksbijdrage.

Tabel 7: Ontwikkeling aantal studenten (absoluut) 2012 – 2016

	Aantal studenten					Mutatie 1-10-16 t.o.v. 1-10-15	
	Per 1-10-12	Per 1-10-13	Per 1-10-14	Per 1-10-15	Per 1-10-2016	Aantal	Percentage
BBL	147.402	125.439	102.661	95.642	99.738	4.096	4,28%
BOL deeltijd	5.276	3.004	941	187	22	-165	-88,24%
BOL voltijd	353.386	366.772	376.255	375.726	375.926	200	0,05%
Totaal	506.067	495.215	479.857	471.555	475.686	4.131	0,88%

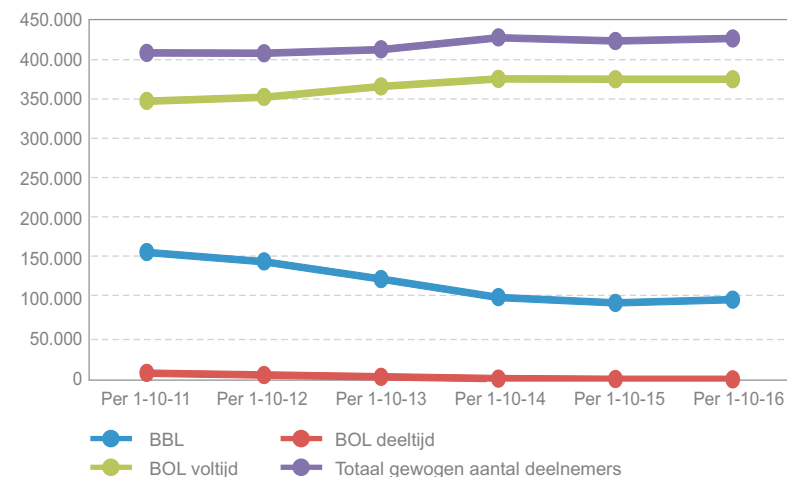
Bron: Benchmark MBO 2012 – 2016

Tabel 8: Ontwikkeling gewogen aantal studenten 2012 – 2016

	Aantal gewogen studenten					Mutatie 1-10-15 t.o.v. 1-10-14	
	Per 1-10-12	Per 1-10-13	Per 1-10-14	Per 1-10-15	Per 1-10-2016	Aantal	Percentage
Totaal	408.428	413.090	428.056	423.641	426.793	3.153	0,74%

Bron: Benchmark MBO 2012 – 2016

Figuur 15: Ontwikkeling aantal studenten per leerweg absoluut en totaal gewogen 2011 – 2016

Bron: Benchmark MBO 2011 – 2016

Baten in 2016 gestegen

In 2016 is de rijksbijdrage voor het beroepsonderwijs opnieuw gestegen, met 2,3% ten opzichte van 2015. De rijksbijdrage voor het voortgezet onderwijs (voor de mbo-scholen die ook voortgezet onderwijs bieden) is € 537 miljoen.

Ook als de rijksbijdrage wordt uitgedrukt in een bedrag per student (gewogen naar voltijd en deeltijd) is een daling zichtbaar: van € 9.232 naar € 9.202. De bijdrage per gewogen student verschilt per school, onder meer afhankelijk van het type school, de aangeboden opleidingen en de historische ontwikkeling van het aantal studenten.

De rijksbijdrage per gewogen student bedraagt gemiddeld € 9.202 en varieert van € 7.867 tot € 18.965. De rijksbijdrage per fte daalt van € 95.234 naar € 94.845.

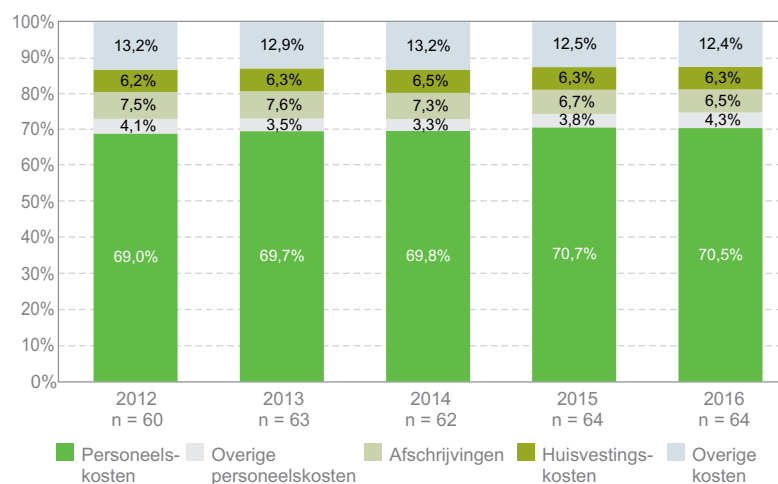
Tabel 9: Ontwikkelingen rijksbijdragen 2015 – 2016 gebaseerd op 64 scholen, in miljoenen euro's

Baten	Rijksbijdrage		Mutatie 2016 ten opzichte van 2015	
	2015	2016	€	%
Rijksbijdragen beroepsonderwijs	€ 3.766	€ 3.851	85	2,3%
Rijksbijdragen voortgezet onderwijs	€ 516	€ 537	21	4,1%
Overige baten	€ 465	€ 557	92	19,9%
Totale baten	€ 4.746	€ 4.945	198	4,2%

Bron: Benchmark MBO 2015 – 2016

Hoewel de kostenstructuur als geheel ook in 2016 weinig is veranderd ten opzichte van vorige jaren, is voor het eerst sprake van een (zeer lichte) afname van het aandeel personeelskosten: van 70,7% naar 70,5%. Het aandeel overige personeelskosten – daaronder wordt verstaan: Personele voorzieningen en overige personele kosten, bijvoorbeeld trainings- en opleidingkosten, reiskosten woon-werk, vergoeding dienstreizen, jubilea, studiekosten en andere tegemoetkomingen (die kosten vallen niet onder de werkgeverslasten) - is wel gestegen: van 3,8% naar 4,3%.

Figuur 16: Ontwikkeling kostenstructuur 2012 – 2016

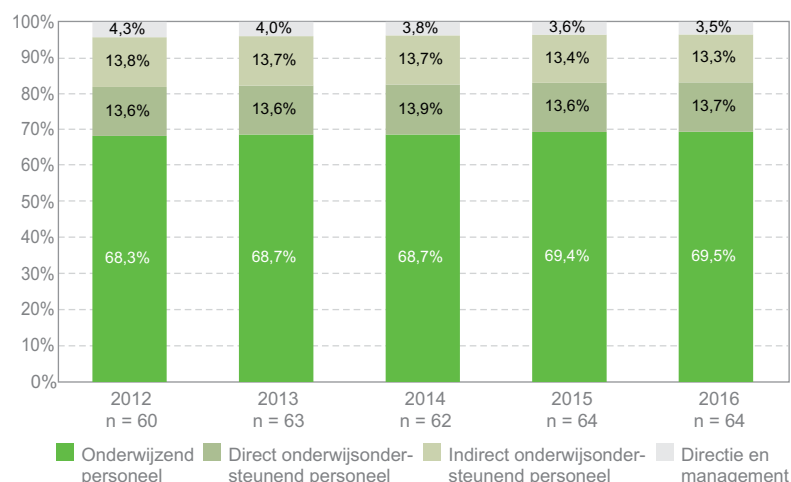
Bron: Benchmark MBO 2012 – 2016

Aandeel onderwijspersoneel opnieuw toegenomen

De sector is er dit jaar opnieuw in geslaagd om een (iets) groter aandeel middelen vrij te maken voor het primaire proces. Het aandeel kosten van onderwijzend personeel is gestegen van 69,4% naar 69,5% en het aandeel direct onderwijsondersteunend personeel van 13,6% naar 13,7%.

Als spiegelbeeld daarvan zijn de aandelen kosten van indirect onderwijsondersteunend personeel en van directie en management gedaald.

Figuur 17: Ontwikkeling opbouw personeelslasten 2011 – 2016

Bron: Benchmark MBO 2012 – 2016

Het aantal fte onderwijzend en direct onderwijsondersteunend personeel is licht gegroeid met 2,8%. Indirect onderwijsondersteunend personeel en directie en management is nagenoeg gelijk gebleven. Over de hele linie is daarmee de formatie met 2,3% gegroeid.

De opbouw van de personeelskosten verschilt per type school. Bij de AOC's is het aandeel onderwijzend personeel met 75,0% hoger dan in andere schooltypen. Bij de ROC's is het aandeel kosten voor directie en management met 3,6% lager dan bij de AOC's (3,8%) en vakscholen (4,5%).

Het aandeel kosten voor directie en management neemt af naarmate de scholen groter zijn. In de kleinste scholen is het aandeel 5,6%, in de grootste scholen 3,2%. De verschillen nemen toe.

Tabel 10: Ontwikkeling formatie 2015 – 2016

Functiegroepen	Formatie		Mutatie 2016 ten opzichte van 2015	
	2015	2016	Aantal	%
Onderwijzend en direct onderwijsondersteunend personeel	32.669	33.585	916	2,8%
Indirect onderwijsondersteunend personeel en directie/ management	7.339	7.338	-1	0%
Totaal	40.008	40.923	915	2,3%

Bron: Benchmark MBO 2015 – 2016

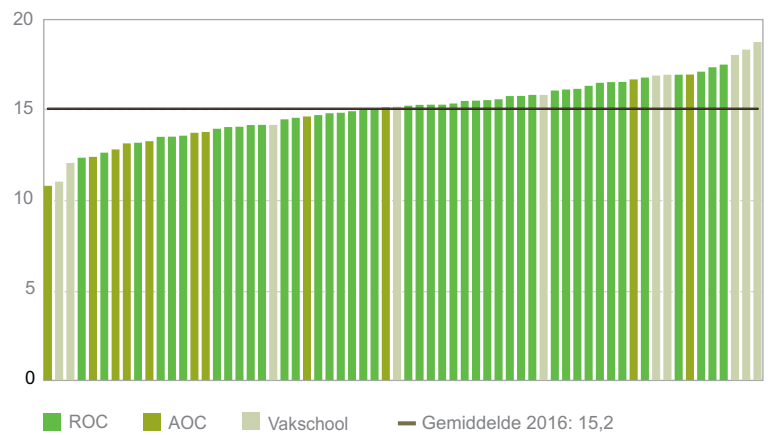

Ondanks toename aantal studenten iets meer personeel per student ingezet

Ondanks de toename van het aantal studenten in 2016, is in 2016 per student iets meer onderwijspersoneel ingezet: gemiddeld 1 fte per 15,2 studenten in 2016 tegen 1 fte per 15,3 studenten in 2015. De aantallen studenten zijn gewogen voor de leerweg van de student.

De spreiding over de scholen van het aantal gewogen studenten per fte varieert in 2016 van 10,9 tot 18,9.

Figuur 18: Spreiding aantal gewogen studenten per fte onderwijzend personeel 2016

n = 64

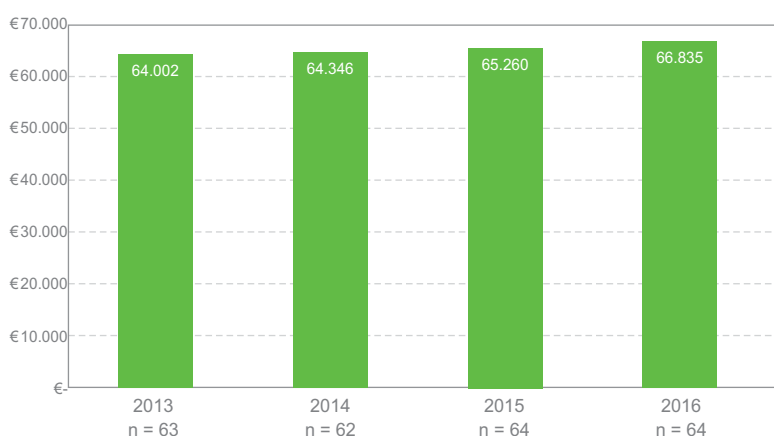
Bron: Benchmark MBO 2016

Salariskosten per fte in loondienst gestegen

De salariskosten per fte in loondienst zijn in 2016 met 2,4% gestegen tot € 66.835 (in 2015 bedroeg de stijging 1,4%). De cao voorzag in een stijging met 3%; dit betekent dat scholen elders hebben bespaard door bijvoorbeeld jonger personeel aan te nemen, vervanging van medewerkers die met pensioen gaan of beleidskeuzes over combinaties van functiecategorieën.

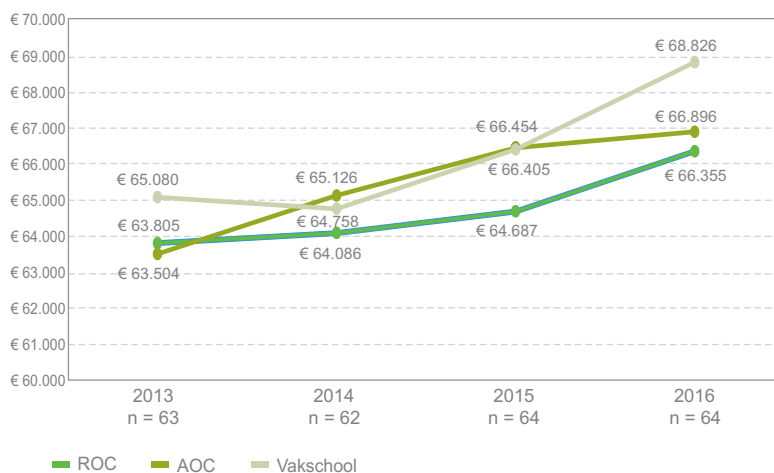
Evenals vorige jaren zijn de salarissen van personeel bij vakscholen het hoogst; in 2016 was ook de stijging daar het grootst. Een vergelijking tussen de grootteklassen leert dat de salarissen in de kleinste scholen het hoogst zijn, evenals vorig jaar. Daarbij moet worden bedacht dat deze categorie grotendeels bestaat uit vakscholen.

Figuur 19: Ontwikkelingen salariskosten per fte in loondienst 2013 – 2016

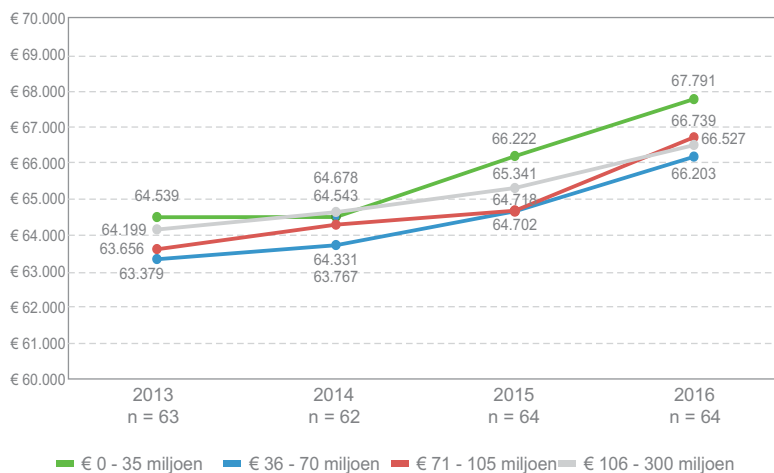
Bron: Benchmark MBO 2013 – 2016

Figuur 20: Salariskosten per fte in loondienst per type school 2013 – 2016

Bron: Benchmark MBO 2013 – 2016

Figuur 21: Salariskosten per fte in loondienst per grootteklasse 2013 – 2016

Bron: Benchmark MBO 2013 – 2016

Huisvestingskosten per m² licht gedaald

Na een reeks jaren van stijgende huisvestingskosten per vierkante meter is er in 2016 sprake van een daling, en wel van € 125 naar € 122. Evenals vorige jaren is de spreiding fors: van € 66 tot € 242 (waarbij ROC Leiden met € 281 per vierkante meter buiten beschouwing is gelaten).

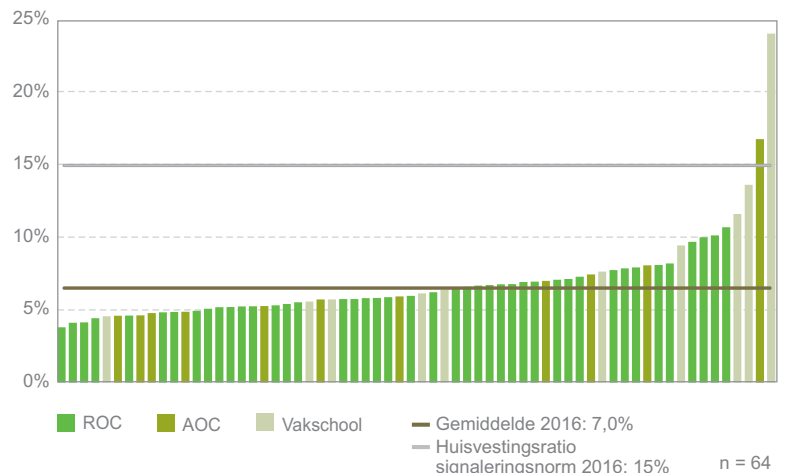
Het aantal vierkante meters per gewogen student is dit jaar iets gedaald, van 9,2 naar 9,1. Dit wordt mede veroorzaakt door de stijging van het aantal studenten.

Naar verwachting zal binnenkort in de sector de zogeheten huisvestingsratio signaleringsnorm door het ministerie van OCW worden ingevoerd. De huisvestingsratio - het aandeel huisvestingskosten ten opzichte van de totale kosten - zou maximaal 15% mogen bedragen. Vooruitlopend op de introductie van deze ratio is in figuur 22 de huisvestingsratio per school weergegeven.

Voor een flexibel huisvestingsbeleid kan het van belang zijn of de huisvesting wordt gehuurd of in eigendom is. Het aandeel vastgoed in eigendom daalt licht. In 2014 bedroeg dit aandeel 81,2%, in 2015 79,4%, in 2016 79,3%. Vooral onder AOC's is het percentage vastgoed in eigendom hoog.

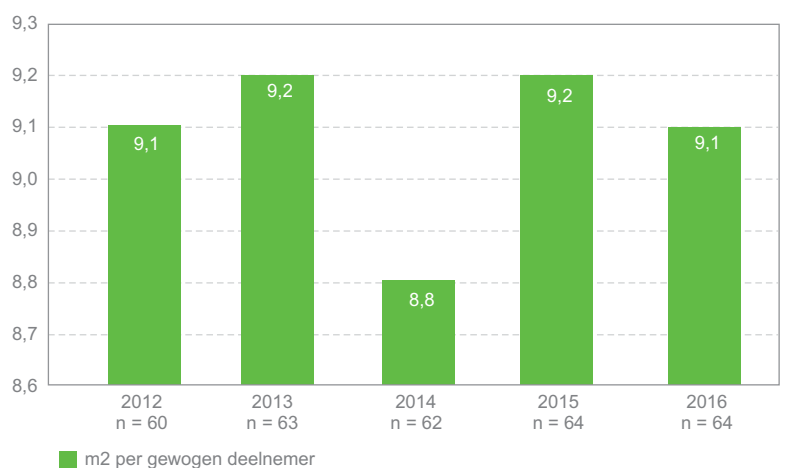
Drie scholen hebben geen vastgoed in eigendom, evenveel als in vorige jaren.

Figuur 22: Huisvestingsratio

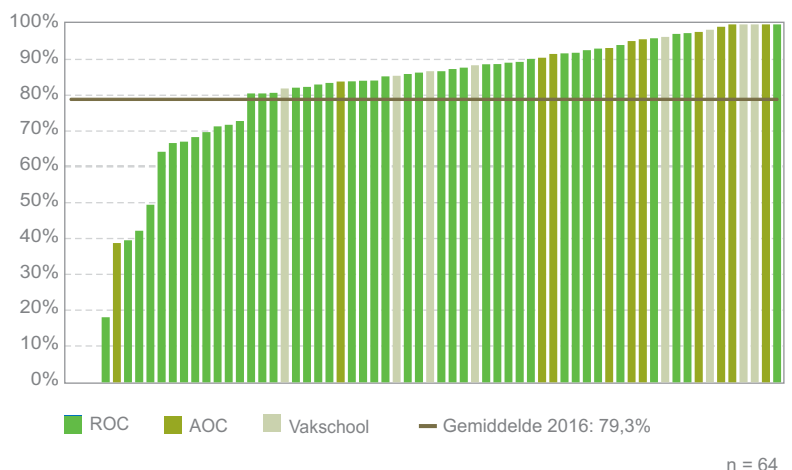
Bron: Benchmark MBO 2016

Figuur 23: Aantal vierkante meters per gewogen student 2012-2016

Bron: Benchmark MBO 2016

Figuur 24: Aandeel vierkante meters in eigendom 2016

Bron: Benchmark MBO 2016

ICT-kosten gemiddeld 4,8% van de totale kosten

De tot dusver in de benchmark gehanteerde toerekening van de ICT-kosten en bijbehorende formatiekosten aan het primair en het ondersteunend proces was gebaseerd op het aantal devices per school. Er is nu gekozen voor een nieuwe wijze van toerekening. Op sectorniveau zijn de uitkomsten ongeveer identiek aan die van de vorige berekeningswijze. Voor individuele scholen kunnen de uitkomsten verschillen.

Dit jaar is het aandeel ICT-kosten in de totale kosten iets gedaald, van 5,3% naar 4,8%.

In de opbouw van de ICT-kosten is een verschuiving opgetreden: sinds 2016 worden de kosten van afschrijvingen ICT en telefonie geboekt onder de kosten van hardware of software. Daarmee rekening houdend, valt op dat een aantal kostenaandelen stijgen: de kosten van inhuur en uitbesteding, software en datacommunicatie.

Tabel 11: Kengetallen ICT 2013 - 2016

Kengetal/indicator	Sector-gemiddelde 2013	Sector-gemiddelde 2014	Sector-gemiddelde 2015	Sector-gemiddelde 2016
Aandeel ICT in totale kosten	5,6%	5,4%	5,3%	4,8%
Activeringsgrens activa	€ 1.578	€ 1.541	€ 1.609	€ 1.726
Gemiddelde personele last personeel ICT in loondienst	€ 55.647	€ 56.451	€ 58.104	€ 57.429
Aandeel van de totale formatiekosten dat aan ICT wordt besteed	2,8%	2,9%	3,0%	3,0%

Bron: Benchmark MBO 2013 - 2016

Tabel 12: Opbouw ICT-kosten 2013 tot en met 2016 in percentages

	Totale kosten 2013 (n = 59)	Totale kosten 2014 (n = 61)	Totale kosten 2015 (n = 64)	Totale kosten 2016 (n = 64)
Personele ICT-kosten (inclusief detacheringen)	28,7%	30,7%	30,2%	31,7%
Inhuur en uitbesteding	7,9%	9,1%	10,3%	12,5%
Hardware	9,0%	7,4%	5,5%	18,8%
Softwarekosten	17,6%	18,6%	20,3%	24,4%
Datacommunicatie	5,1%	5,8%	5,8%	7,1%
Telefonie	5,1%	4,3%	4,2%	4,0%
Organisatiekosten	3,0%	2,1%	1,3%	1,3%
Afschrijvingen ICT en telefonie	23,5%	22,0%	22,3%	0,0%

Bron: Benchmark MBO 2013 - 2016

Bijlagen

Bijlage A: Begripsomschrijvingen en aantal deelnemers aan financiële benchmark

Tabel A-1: Begripsomschrijving

Begrip	Omschrijving
Rentabiliteit	Het resultaat van de gewone bedrijfsvoering als percentage van de baten van de gewone bedrijfsvoering; omvat resultaat mbo, educatie, contractactiviteiten en andere diensten
Solvabiliteit	Het eigen vermogen als percentage van het totale vermogen
Liquiditeit	Viottende activa gedeeld door de kortlopende schulden (current ratio)
Signaleringsgrenzen	Grenzen die het ministerie van OCW dan wel financiële instellingen (waaronder banken) hanteren voor de risicobepaling. De grenzen van de financiële instellingen zijn gebaseerd op gesprekken met enkele financiële instellingen
Vierkante meters	In relatie tot huisvestingskosten: vierkante meters beschikbaar voor het onderwijsproces of ter ondersteuning daarvan

Bron: Benchmark MBO

Tabel A-2: Aantal aan de benchmark deelnemende scholen per type

Type school	2014	2015	2016
ROC	43	43	43
AOC	9	11	11
Vakschool	10	10	10
Totaal	62	64	64

Bron: Benchmark MBO 2014 – 2016

Tabel A-3: Aantal aan de benchmark deelnemende scholen per grootteklasse

Grootteklasse in rijksbijdrage per jaar	2014	2015	2016
Klasse S: minder dan € 35 mln	17	17	17
Klasse M: tussen € 35 mln en € 70 mln	14	16	16
Klasse L: tussen € 71 mln en € 105 mln	16	16	16
Klasse XL: meer dan € 106 mln	15	15	15
Totaal	62	64	64

Bron: Benchmark MBO 2014 – 2016

In de benchmark MBO 2016 zijn van 64 scholen de gegevens ontvangen, met uitzondering van de STC-Group namen alle Nederlandse mbo-scholen deel aan de benchmark.

De namen van de deelnemende scholen zijn opgenomen in de figuren in bijlage C.

Bijlage B: Onderzoeksverantwoording

De financiële benchmark MBO wordt door PwC uitgevoerd in opdracht van en in nauwe samenwerking met de MBO Raad.

PwC maakt gebruik van gegevens uit het Elektronisch Financieel Jaarverslag (EFJ), door de scholen aangeleverd via het XBRL Onderwijs Portaal OCW / DUO. Deze gegevens worden aangevuld door de scholen die aan de benchmark deelnemen en via een uploadsysteem aangeleverd bij PwC. De gegevens die in de benchmark zijn gebruikt, zijn door PwC gevalideerd maar er is geen accountantscontrole uitgevoerd. De scholen blijven verantwoordelijk voor de kwaliteit van de aan PwC aangeleverde gegevens.

De gevalideerde gegevens zijn door PwC verwerkt tot spiegelrapportages voor de individuele scholen en tot het sectorbeeld in deze rapportage. De conclusies in dit sectorrapport zijn in samenwerking met de MBO Raad tot stand gekomen.

De financiële benchmark is zoveel mogelijk toegespitst op het mbo. Eventuele andere activiteiten van de instellingen zijn buiten beschouwing gebleven, behalve als de kengetallen niet uit te splitsen waren. Dit is het geval bij de rentabiliteit, solvabiliteit, liquiditeit en huisvestingskosten per vierkante meter; deze kengetallen hebben dan ook betrekking op de gehele instelling. Om tot een toerekening van kosten aan het mbo te komen, hebben de scholen zelf de kosten van het onderwijzend personeel gesplitst.

De andere personeelskosten zijn door PwC toegerekend op basis van het aandeel mbo in de rijksbijdrage van de instelling.

De sectorcijfers in dit rapport zijn – tenzij anders vermeld – de ongewogen gemiddelden van alle aan de benchmark deelnemende scholen. De scores van de scholen zijn dus bij elkaar opgeteld en gedeeld door 64, zonder rekening te houden met de omvang van de school. Die keuze is gemaakt omdat het in de benchmark gaat om de prestaties van de school, ongeacht de omvang.

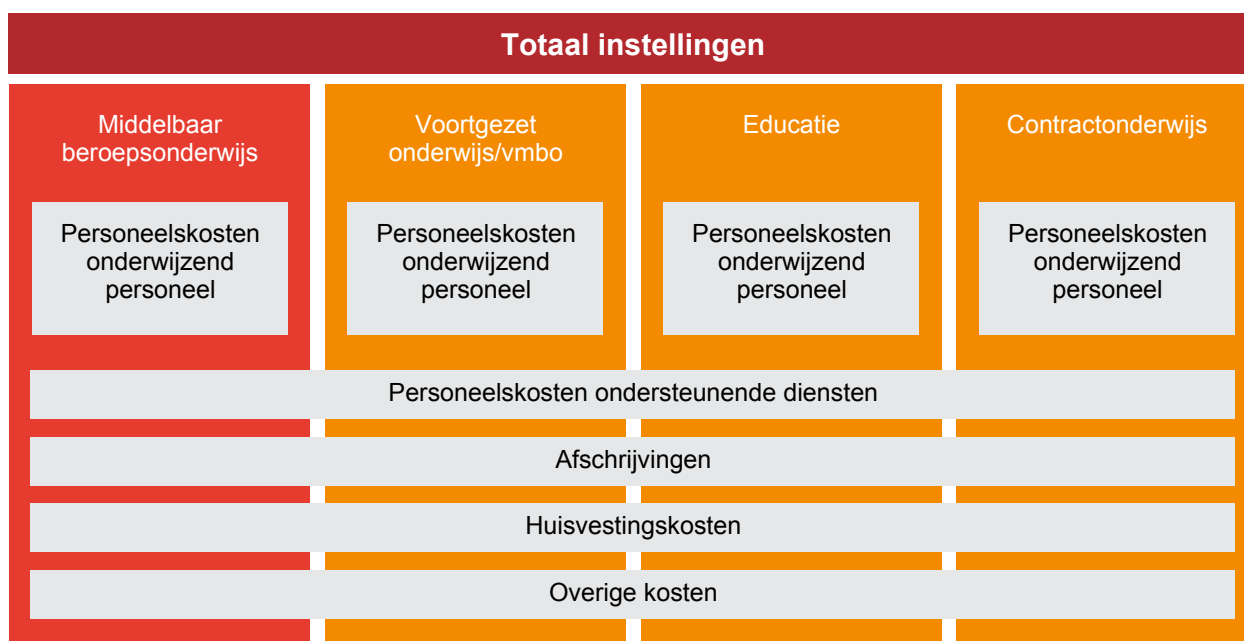
64 van de in totaal 65 mbo-scholen hebben in 2017 aan de benchmark deelgenomen. De STC-Group heeft als enige mbo-school afgezien van deelname.

Indien absolute aantallen (zoals de hoogte van de rijksbijdrage) over meerdere jaren zijn vergeleken, is de vergelijking gebaseerd op het aantal scholen dat in alle betreffende jaren aan de benchmark heeft deelgenomen.

Dit is gedaan om te voorkomen dat mutaties moeten worden toegeschreven aan een verschil in aantallen scholen.

Daar waar in het rapport een verschil wordt benoemd, wordt bedoeld op een statistische significantie bij een betrouwbaarheidsniveau van 95%. Dit betekent dat de kans dat het verschil op toeval berust kleiner is dan 5%.

Figuur B-1: Schematische opbouw kosten

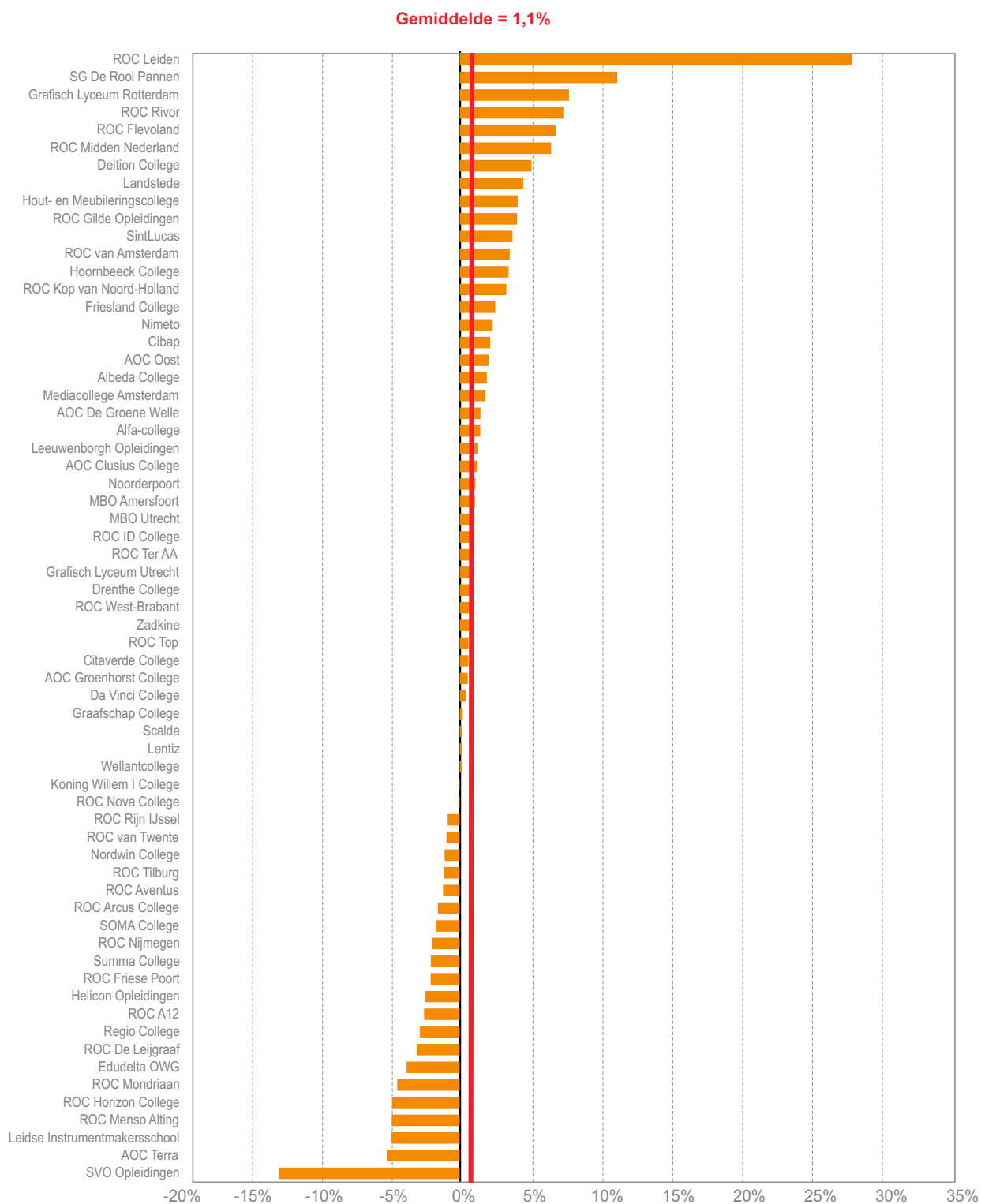

Bron: Benchmark MBO

Bijlage C: Financiële positionering mbo-scholen

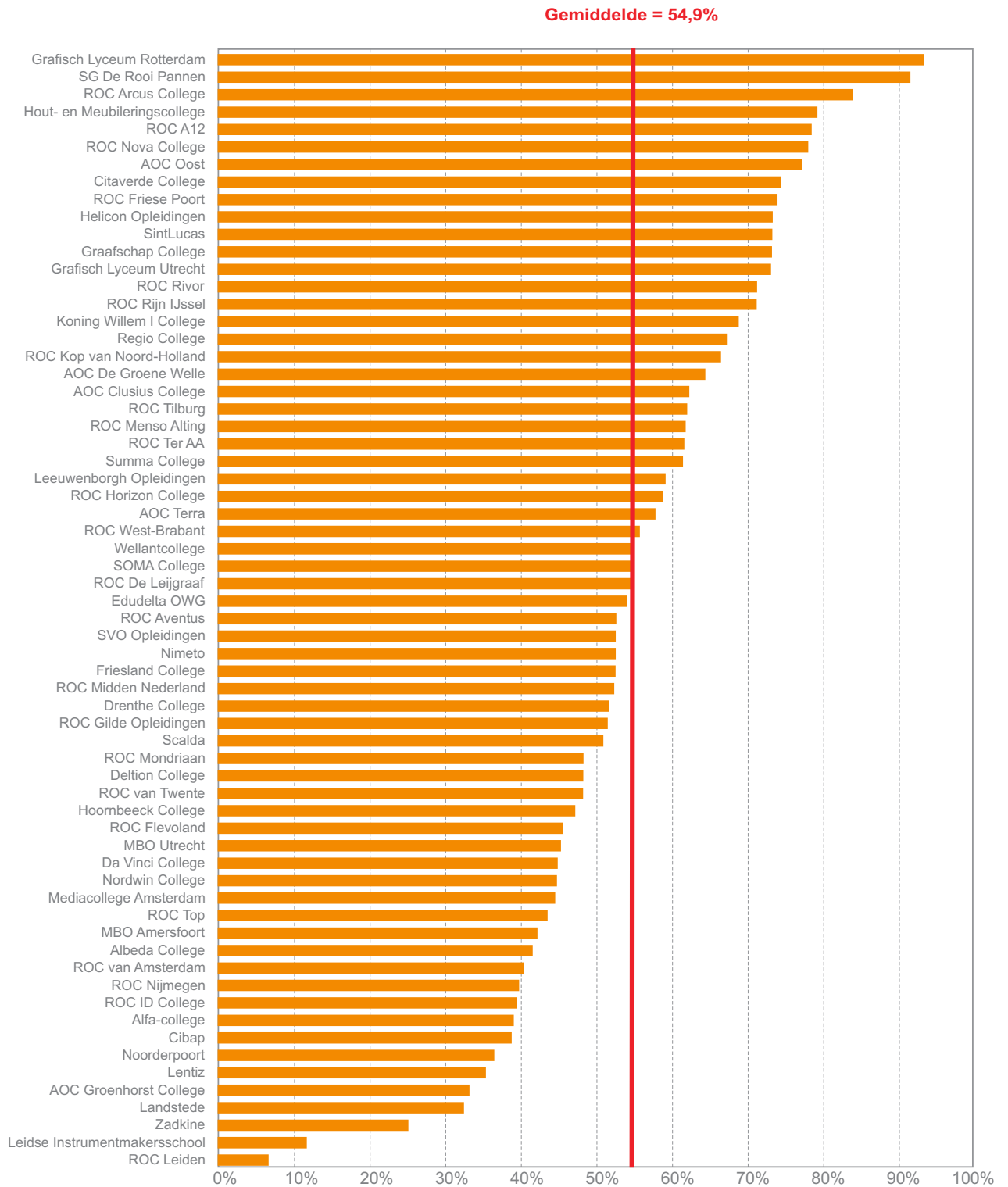
Tabel C-1: Rentabiliteit 2016

n = 64 instellingen

Bron: Benchmark MBO 2016

Tabel C-2: Solvabiliteit 2016

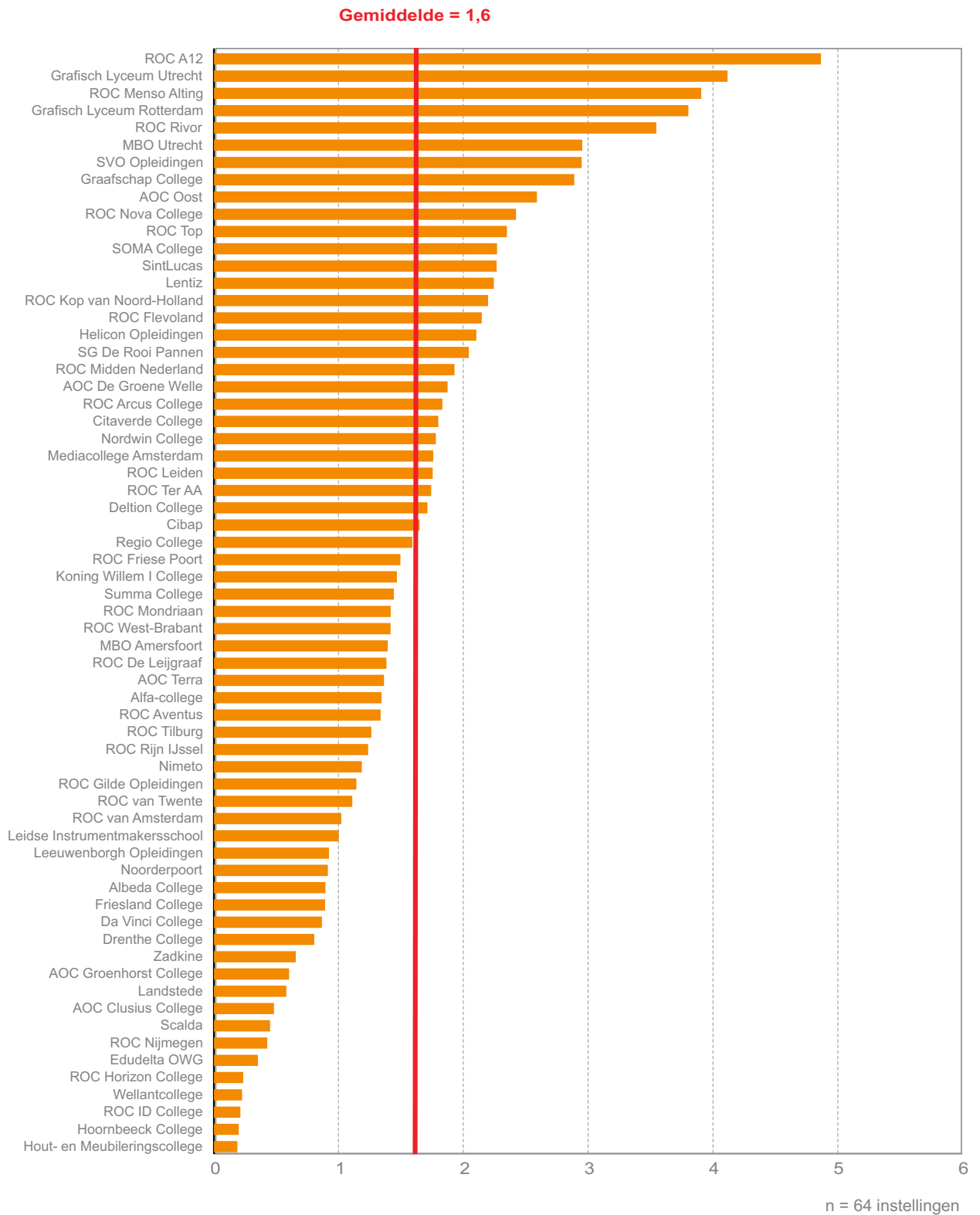

n = 64 instellingen

Bron: Benchmark MBO 2016

Het gemiddelde van 54,9% is een ongewogen gemiddelde.

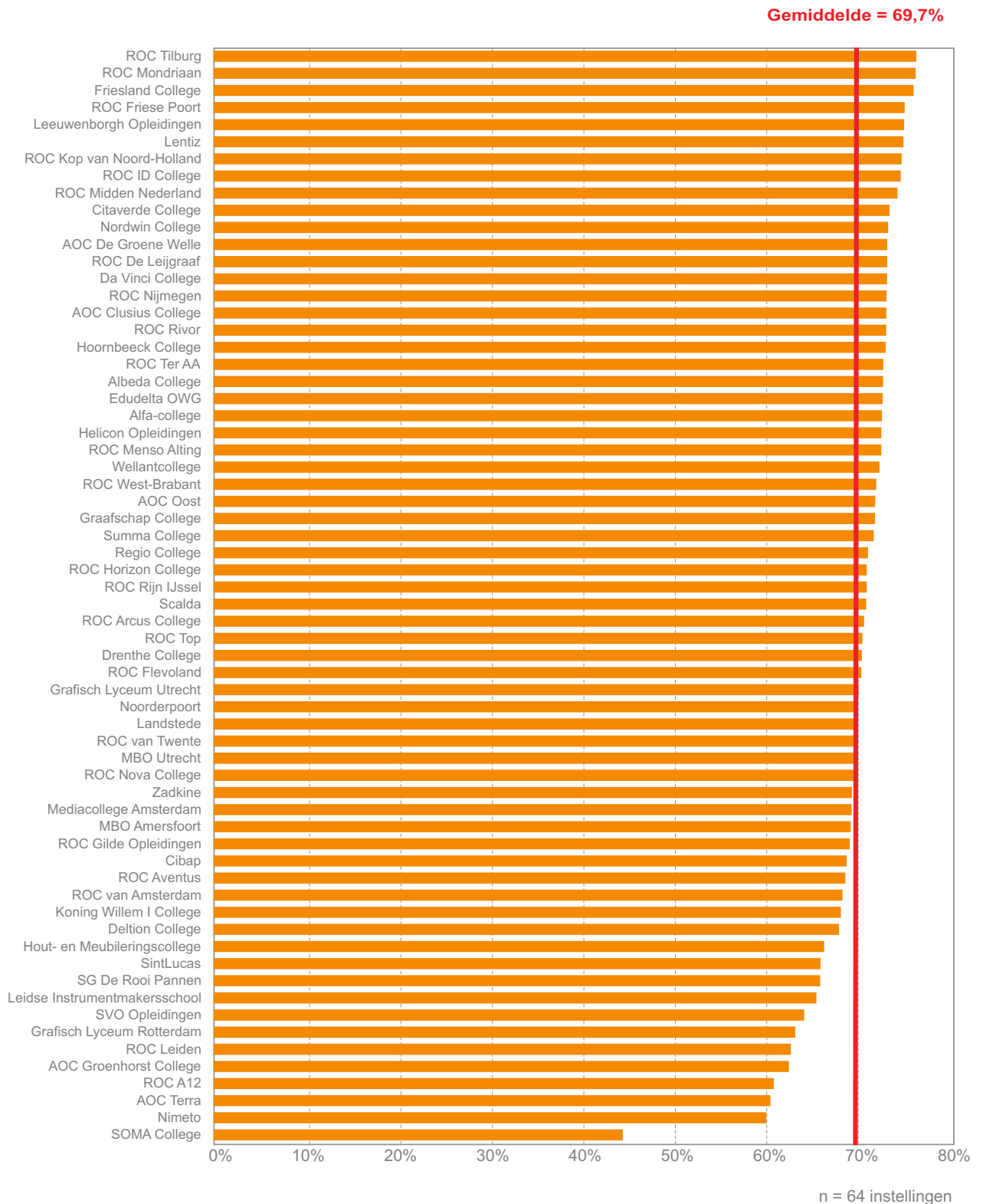
Tabel C-3: Liquiditeit 2016

Bron: Benchmark MBO 2016

Het gemiddelde van 1,6 is een ongewogen gemiddelde.

Tabel C-4: Personeelskosten ten opzichte van de totale lasten van de instelling in 2016

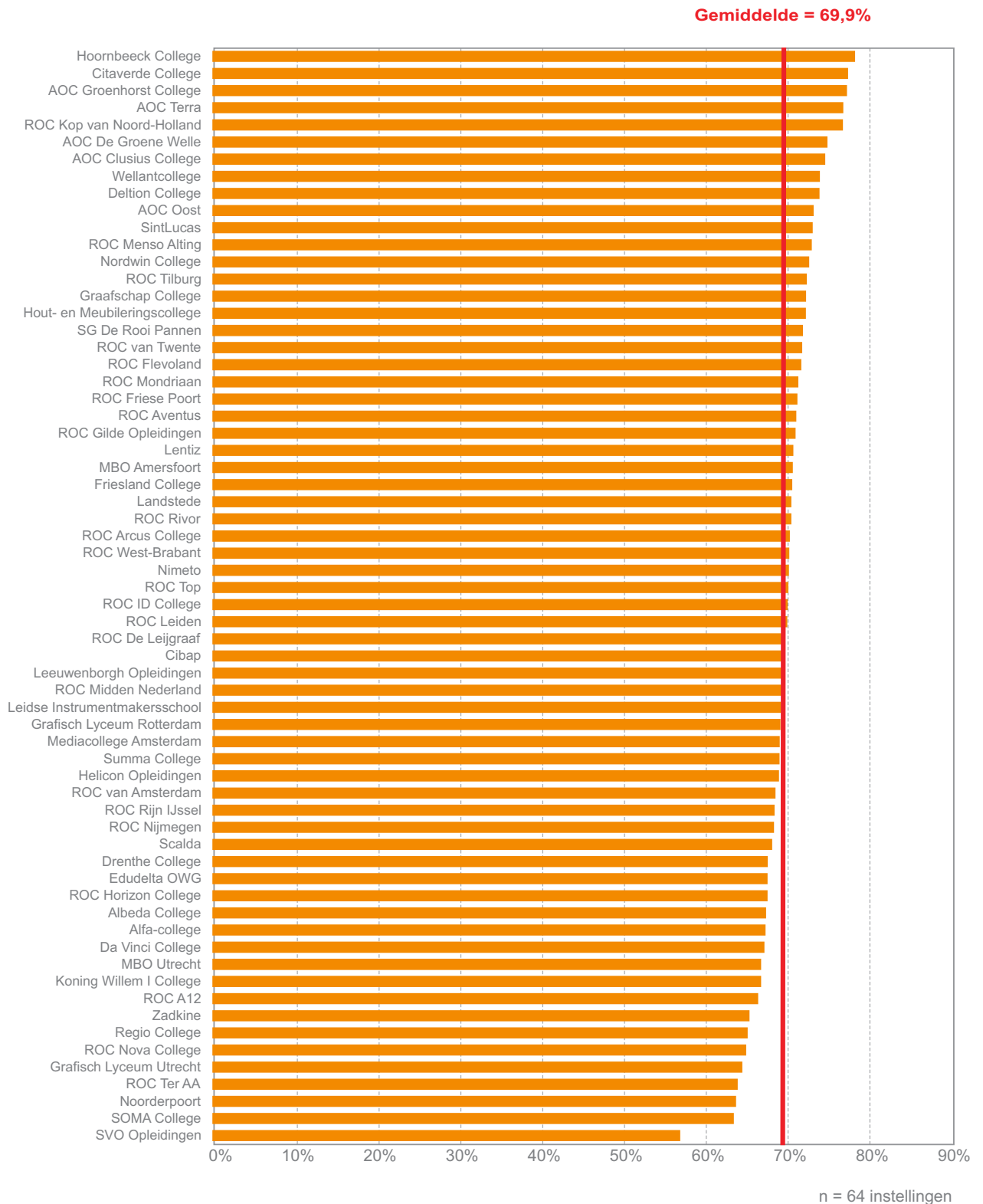

Bron: Benchmark MBO 2016

Het gemiddelde van 69,7% is een ongewogen gemiddelde.
 Het gemiddelde van 70,5%, genoemd in de hoofdtekst van het rapport, is gewogen.

Tabel C-5: Personeelskosten onderwijzend personeel ten opzichte van de totale personeelskosten beroepsonderwijs in 2016

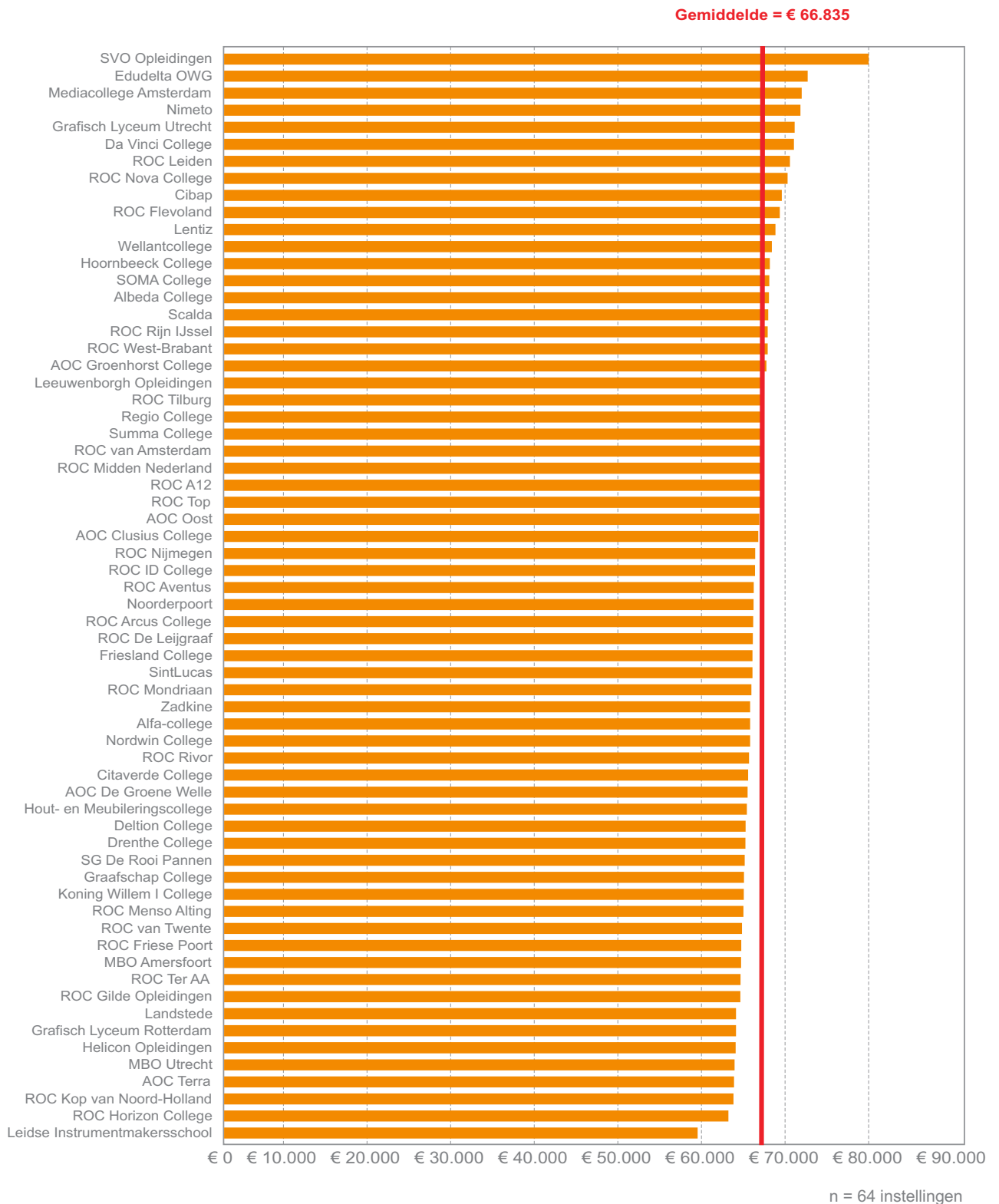

Bron: Benchmark MBO 2016

Het gemiddelde van 69,9% is een ongewogen gemiddelde.

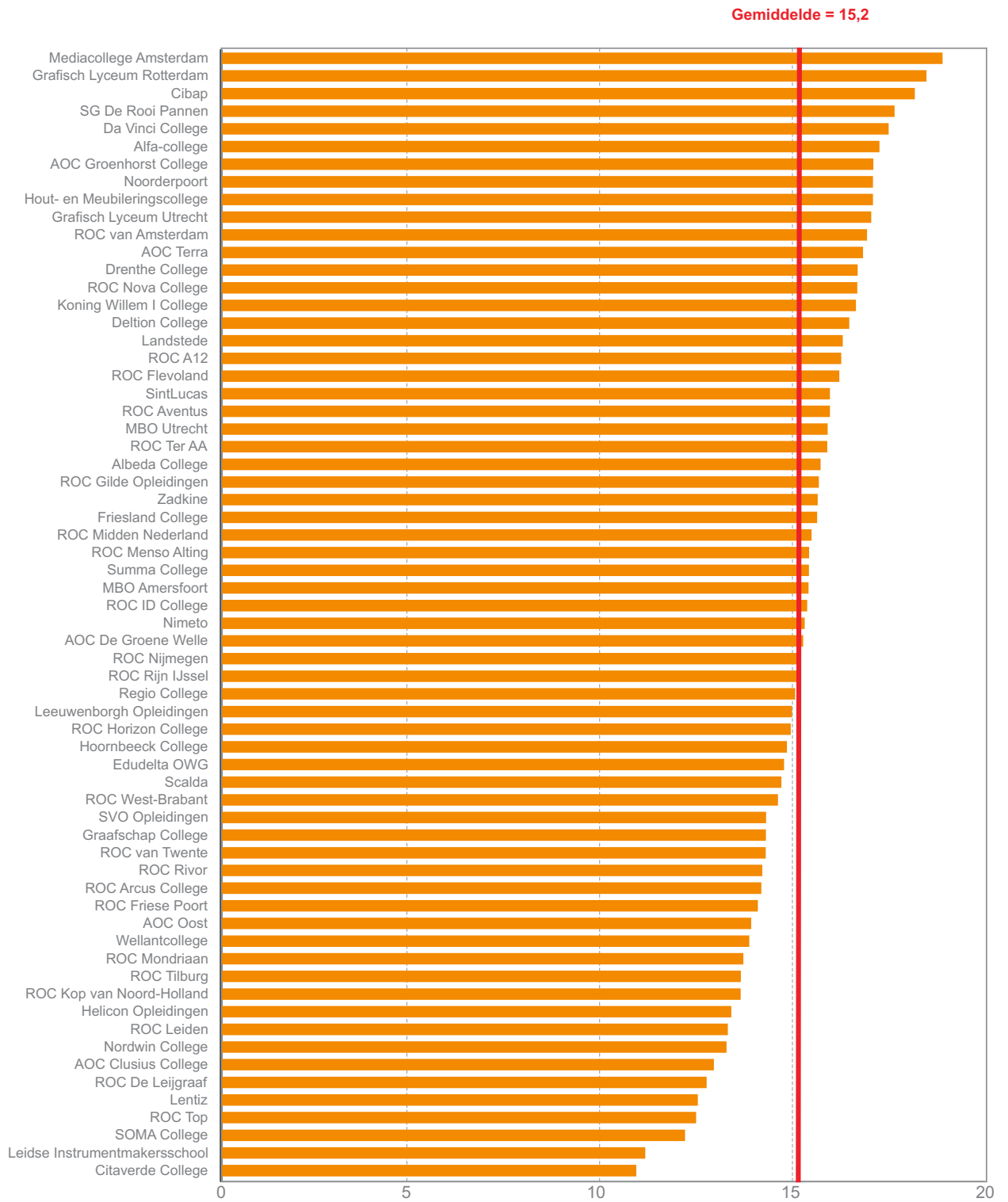
Het gemiddelde van 69,5%, genoemd in de hoofdtekst van het rapport, is een gewogen gemiddelde.

Tabel C-6: Personeelskosten per fte in loondienst beroepsonderwijs in 2016

Bron: Benchmark MBO 2016

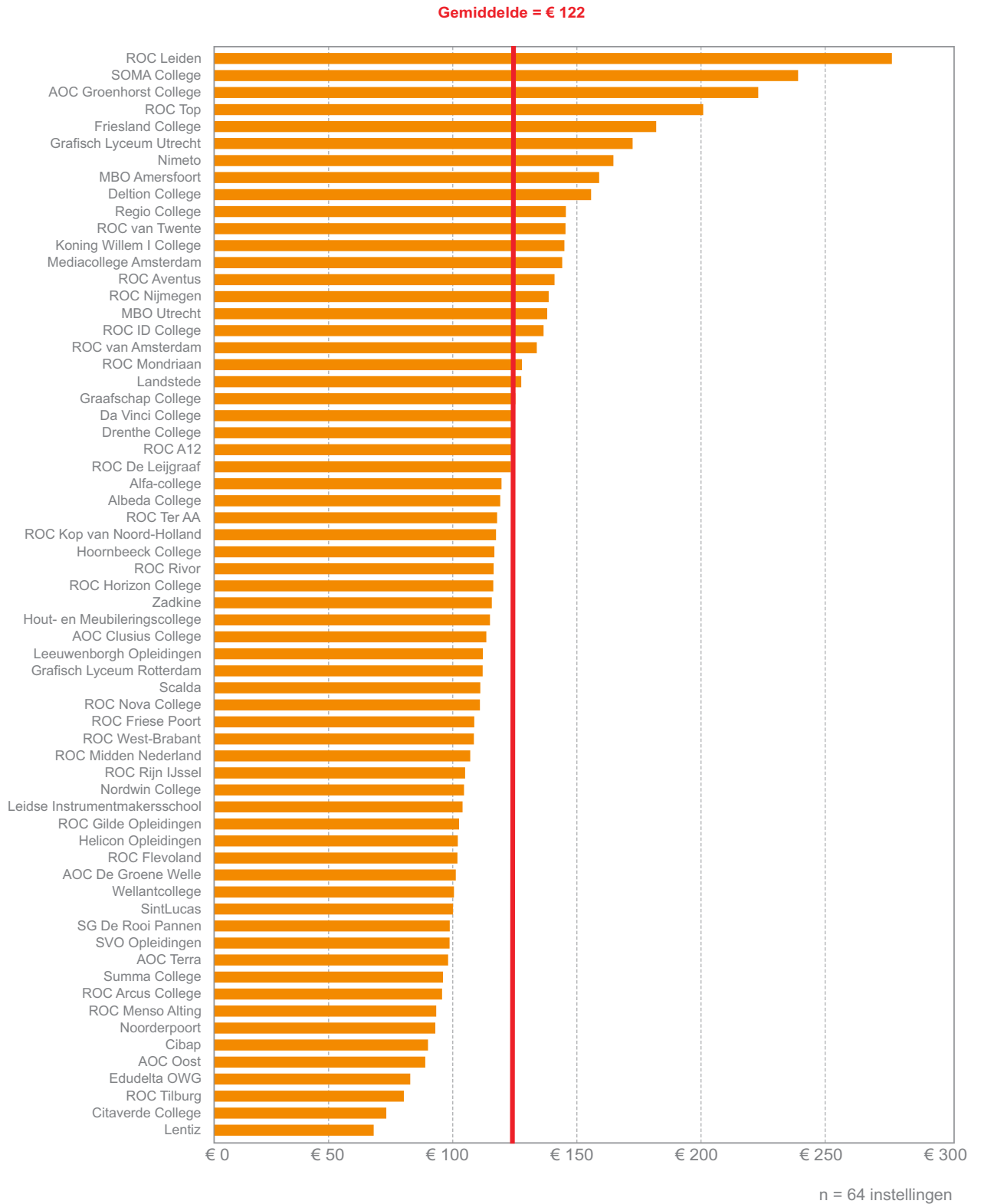
Tabel C-7: Aantal gewogen deelnemers per fte onderwijzend personeel in 2016

n = 64 instellingen

Bron: Benchmark MBO 2016

Tabel C-8: Huisvestingskosten per m² in 2016

Bron: Benchmark MBO 2016

© 2017 Benchmark MBO. Alle rechten voorbehouden.
MBO Raad

 Postbus 2051, 3440 DB Woerden

 (0348) 75 35 00

 info@mboraad.nl

In samenwerking met PwC